

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

η.μ.σ.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο

Πελοποννήσου

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

**Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ως φορείς
προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας.**

Στάμου Θεοδώρα

A.M. 3033201605131

Επιβλέπων:

Αναπληρωτής καθηγητής Σπυριδάκης Εμμανουήλ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

**Department of Political Studies and International Relations - University of
Peloponnese**

Department of Economics - Democritus University of Thrace

Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**Non-Governmental Organisations, as bodies of
furthering Social Economy.**

Stamou Theodora
R.N. 3033201605131

Supervisor: Assistant Professor Spyridakis E.

Corinth, September 2017

*Αφιερώνεται στην οικογένειά μου,
σταθερό συμπαραστάτη σε κάθε βήμα της ζωής μου.*

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, σημαντική και αναμφισβήτητη υπήρξε η συμβολή ορισμένων ατόμων, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω.

Κατ'αρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Σπυριδάκη Εμμανουήλ, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια της συγγραφής.

Ευχαριστώ επίσης όσους έλαβαν μέρος στο ερευνητικό στάδιο της εργασίας, το προσωπικό του Ευθύμειου Κέντρου και ιδιαίτερα τον κ. Χρήστο Κολοκυθά.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένειά μου και τους φίλους, για την αμέριστη υποστήριξη, κατανόηση και ηθική συμπαράσταση.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ως φορείς προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας.

Σημαντικοί Όροι: Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνία Πολιτών, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Περίληψη

Η Κοινωνική Οικονομία, αποτελεί έναν όρο που κατακτά όλο και μεγαλύτερο έδαφος στην ελληνική οικονομική δραστηριότητα. Ως έννοια, αποτελεί ένα νέο τρόπο οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης, που τοποθετείται ανάμεσα στο κράτος και την ιδιωτική οικονομία. Στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας, περιλαμβάνονται νέες μορφές οικονομικής δραστηριότητας που δεν έχουν ως κύρια στόχευση το κέρδος και αφορούν κυρίως, ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας στηρίζονται στην αλληλεγγύη και στη συνεργασία και συνήθως δημιουργούνται από συμπράξεις πολιτών, σε τοπικό αρχικά επίπεδο. Οι συμπράξεις αυτές αποτελούν την επονομαζόμενη Κοινωνία Πολιτών, που ως πεδίο βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση με την Κοινωνική Οικονομία. Φορείς της Κοινωνίας Πολιτών είναι μεταξύ άλλων οργανώσεων και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Οι ΜΚΟ, είναι μη κρατικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που επιδιώκουν την ικανοποίηση κοινωνικών σκοπών και την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται η εννοιολογική προσέγγιση των παραπάνω όρων καθώς και η ανάδειξη της μεταξύ τους σχέσης.

Non-Governmental Organisations, as bodies of furthering Social Economy.

Keywords: Social Economy, Civil Society, Non-Governmental Organisations

Abstract

Social Economy is a term which gains more and more ground in the Greek economy. It constitutes a new way of economic and social organisation, which stands between the State and the private sector of economy. In the field of Social Economy, new forms of economic activities are included which don't have the profit as their main objective and aim at frail and vulnerable groups of the population. The organisations of Social Economy lean on the principles of solidarity and cooperation and are usually created by partnerships of citizens, in an initially regional level. These partnerships constitute the so called Civil Society, which is directly connected with Social Economy. Bodies of Social Economy are also the Non- Governmental Organisations. NGOs are non-public and non- profitable organisations, which aim at the accomplishment of social needs and the protection of fundamental rights.

In this project, an attempt is made to approach these terms semantically and emphasize the relation between them.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Η Κοινωνική Οικονομία	1
1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Η Κοινωνική Οικονομία ως έννοια- Θεωρητικές προσεγγίσεις.....	1
1.3 Το νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα για την Κοινωνική Οικονομία.....	9
1.4 Η Κοινωνική Οικονομία σε σχέση με το κράτος και την αγορά.....	11
1.5 Η Κοινωνική Οικονομία και η Κοινωνία Πολιτών.....	13
1.6 Ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής Οικονομίας	18
1.7 Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας.....	20
1.7.1 Οι θεσμοθετημένοι φορείς.....	20
1.7.1.1 Οι συνεταιρισμοί.....	20
1.7.1.2 Οι αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί.....	21
1.7.1.3 Οι ενώσεις.....	21
1.7.1.4 Ιδρύματα	22
1.7.2 Οι μη θεσμοθετημένοι φορείς.....	22
1.7.2.1 Παράλληλα Νομίσματα	23
1.7.2.2 Τα Δίκτυα Ανταλλαγής.....	23
1.7.2.3 Τα χαριστικά-ανταλλακτικά παζάρια	23
1.8 Ανακεφαλαίωση.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	25
2.1 Εισαγωγή	25

2.2 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου Μη Κυβερνητική Οργάνωση	25
2.3 Κατηγοριοποιήσεις ΜΚΟ	30
2.4 Οι παράγοντες ανάπτυξης των ΜΚΟ	33
2.5 Ανακεφαλαίωση.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο Εμπειρική Έρευνα: Η περίπτωση του Ευθύμειου Κέντρου	
Κορίνθου.....	36
3.1 Εισαγωγή	37
3.2 Η ιστορία του Ευθύμειου Κέντρου.....	37
3.3 Οι υπηρεσίες που προσφέρει το Ευθύμειο Κέντρο.....	39
3.4 Οι δομές του Ευθύμειου κέντρου	43
3.4.1 Λειτουργία Δομής Ημερήσιας Φροντίδας	43
3.4.2 Νέα Πτέρυγα.....	44
3.4.3 Οι εγκαταστάσεις.....	45
3.4.4 Χρηματοδότηση.....	45
3.5 Η μελέτη περίπτωσης- Μεθοδολογία έρευνας.....	46
3.5.1 Τα εμπόδια στην έρευνα	48
3.6 Ευρήματα	49
3.6.1 Σχετικά με τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου	49
3.6.2 Σχετικά με τους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες	55
3.6.3 Σχετικά με τους εργαζόμενους στο Ευθύμειο Κέντρο.....	58
3.7 Προσωπική Εμπειρία	60

3.8 Ευθύμειο Κέντρο: αναγκαιότητα ή μη;	62
Επίλογος.....	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67

Συντομογραφίες

Α.μΕ.Α.	Άτομα με Ειδικές Ανάγκες
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχών Υπηρεσιών Υγείας
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Η Κοινωνική Οικονομία

1.1 Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θα επιχειρήσουμε την εννοιολογική προσέγγιση του όρου της Κοινωνικής Οικονομίας. Θα ασχοληθούμε με το τι περιλαμβάνει ο όρος, σε ποιους απευθύνεται, ποιοι είναι οι φορείς της και την ιστορική της εξέλιξη. Τέλος, θα ακολουθήσει η περιγραφή του όρου της Κοινωνίας Πολιτών και η διασύνδεση με την Κοινωνική Οικονομία.

1.2 Η Κοινωνική Οικονομία ως έννοια.- Θεωρητικές προσεγγίσεις

Η Κοινωνική Οικονομία, είναι ένας όρος που εν μέσω της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που διανύουμε, παρουσιάζεται όλο και πιο συχνά στη δημόσια συζήτηση. Ο όρος, περιλαμβάνει τόσο την έννοια της οικονομίας ως μηχανισμό λειτουργίας της αγοράς, σε παράλληλη τροχιά με την έννοια της κοινωνίας, θέλοντας να εστιάσει και να ενδυναμώσει την κοινωνική διάσταση που εμπεριέχεται στην αγοραία οικονομία.

Η εμφάνιση του όρου στην ελληνική καθημερινότητα, οφείλεται στην παρατεταμένη οικονομική κρίση, που επέφερε άμεσες επιπτώσεις στο κράτος πρόνοιας και στον τομέα των κοινωνικών παροχών, με αποτέλεσμα τη διάσπαση της κοινωνικής συνοχής και τη συσσώρευση και διόγκωση ανικανοποίητων κοινωνικών αναγκών. Από τα προβλήματα αυτά, αναδύθηκε η Κοινωνική Οικονομία ως μια κατάσταση παροχής υπηρεσιών και ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων, με κοινωνικό όμως προσανατολισμό. Η Κοινωνική Οικονομία, αναπτύσσεται μεταξύ των παραδοσιακών μορφών οικονομίας, που διακρίνονται σε δύο τομείς. Ο πρώτος, είναι η ιδιωτική εμπορευματική οικονομία, όπου δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις που έχουν ως σκοπό το κέρδος. Ο δεύτερος, αφορά στη δημόσια οικονομία, όπου το Κράτος με τις δομές του, ασκεί πολιτικές πρόνοιας και αναδιανομής τόσο με αγαθά όσο και με

οικονομικές παροχές προς τους πολίτες. Στην εξέλιξη αυτών των τύπων οικονομίας, βρίσκεται η Κοινωνική Οικονομία, που έρχεται να καλύψει ανάγκες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν ούτε από τον κρατικό ούτε από τον ιδιωτικό τομέα. Γι'αυτό άλλωστε αποκαλείται και Τρίτος Τομέας της οικονομίας. Το κενό που προκύπτει, οφείλεται από την πλευρά του κράτους στην έλλειψη δημόσιων πόρων και από την ιδιωτική οικονομία, στην έλλειψη ενδιαφέροντος για επενδύσεις σε συγκεκριμένους τομείς της αγοράς. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα (παρόλο που υπάρχει κέρδος, αυτό διανέμεται υπό περιορισμούς στα μέλη και το μεγαλύτερο ποσοστό επανεπενδύεται στην επιχείρηση) αλλά αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, ευπαθών κυρίως ομάδων του πληθυσμού.

Αναφέροντας πως οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας καλούνται να καλύψουν κοινωνικές ανάγκες, χρήσιμο θα ήταν να αναφερθούμε στο περιεχόμενο των αναγκών αυτών, που όταν ικανοποιούνται οδηγούν στην κοινωνική ανάπτυξη και σε κοινωνική ευημερία. Έτσι σύμφωνα με τον Στραβοσκούφη Θ.(2006), η κοινωνική ανάπτυξη σχετίζεται με την κάλυψη αναγκών στα ακόλουθα πεδία:

- αντιμετώπιση φτώχειας
- κάλυψη επισιτιστικών αναγκών
- ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- ενδυνάμωση συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας
- κάλυψη βασικών υγειονομικών απαιτήσεων
- προστασία και διασφάλιση αναγκών των νοικοκυριών
- συμμετοχή γυναικών σε πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά πεδία, με την άρση σχετικών εμποδίων
- αξιοποίηση ετεροπολιτισμικής ιδιομορφίας
- διάδοση νέων δεδομένων στην τεχνολογία και ενίσχυση της επικοινωνίας

- προστασία ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και ειρηνική διαχείριση διαφορών

Με την κάλυψη των αναγκών αυτών, το κράτος πρόνοιας ασκεί την Κοινωνική Πολιτική του, που σύμφωνα με τη Στασινοπούλου Ο. είναι η «*οργανωμένη παρέμβαση του κράτους ή του εκάστοτε φορέα άσκησης εξουσίας, η οποία μέσα από την αναγνώριση και κάλυψη αναγκών –σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο– στοχεύει στην ρύθμιση της κοινωνικής αναπαραγωγής και στην εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης*».¹

Οι οργανώσεις της Κοινωνικής οικονομίας, βασίζονται στις αρχές της αλληλεγγύης, της αμοιβαιότητας και της συνεργατικότητας, με σκοπό να ενδυναμώσουν τον κοινωνικό δεσμό. Έχοντας ως προτεραιότητα τον άνθρωπο, «*η Κοινωνική Οικονομία συνδέεται ή δραστηριοποιείται στα παρακάτω πεδία:*

- *κοινωνική ενσωμάτωση*
- *τοπική ανάπτυξη*
- *βιώσιμη ανάπτυξη*
- *πρόληψη κοινωνικών ανισοτήτων*
- *ενίσχυση του κοινωνικού ιστού και ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου*
- *ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών»*²

¹ Στασινοπούλου Ο., (2006), Σημειώσεις για το μάθημα *Κοινωνική Πολιτική, βασικές έννοιες, φορείς και πρότυπα*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ.11.

² Κυριακίδου Ο., Σαλαβού Ε., (2014), *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκδόσεις Rossili, Αθήνα,σελ.29.

Η Κοινωνική Οικονομία συνεισφέρει στην ικανοποίηση αναγκών, ενισχύοντας τη συνοχή της κοινωνίας και την ανάπτυξη της οικονομίας τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η κοινωνία έχοντας ως επίκεντρο το συνάνθρωπο, ενεργοποιείται πιο εύκολα να αναλάβει δράσεις με γνώμονα το κοινό καλό και κατ' επέκταση οι πρωτοβουλίες που πραγματοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, δημιουργούν ένα μεγαλύτερο πλαίσιο δράσης, που σταδιακά μπορεί να ενισχύσει και την εθνική οικονομία. Σύμφωνα με το Ζάννη Π. *«η αποδοτικότητα, η οικονομία στους πόρους, η ουσιαστική καταλληλότητα και η συνευθύνη των πολιτών, αποτελούν πλέον τους κύριους πυλώνες της μετάβασης από το κράτος πρόνοιας και την ελεύθερη αγορά, στην "κοινωνία πρόνοιας", όπου η ευθύνη διαμοιράζεται σε ολόκληρη την κοινωνία»*.³

Στη βιβλιογραφία, αναφέρονται πολλοί ορισμοί σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία. Κοινός τόπος αυτών, αποτελεί το γεγονός ότι οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας αναπτύσσουν δραστηριότητες σε τομείς που δεν έχουν συμπεριληφθεί στο δημόσιο τομέα ή που το δημόσιο λειτουργεί αναποτελεσματικά σ' αυτά τα πεδία και για την ιδιωτική οικονομία, οι τομείς αυτοί δεν είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντες για να γίνουν επενδύσεις.

Σύμφωνα με τον Νικολάου Ι., τα κύρια χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας είναι:

- *« τα πρωτεία δίνονται στον ανθρώπινο παράγοντα και την κοινωνική αποστολή σε σχέση με τον οικονομικό σκοπό*
- *η εθελοντική και η ανοικτή συμμετοχή των μελών*
- *ο δημοκρατικός έλεγχος και συμμετοχή των μελών*
- *ο συνδυασμός των ενδιαφερόντων των μελών/ των χρηστών/ ή του γενικού καλού*

³ Ζάννης Π., (2015), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Πολιτική. Ο προσδιορισμός στις σχέσεις. Τα διλήμματα στις εφαρμογές*, Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, τ.3, σελ.108

- η υπεράσπιση και η εφαρμογή των αρχών της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας
- η αυτόνομη διοίκηση και η ανεξαρτησία από τις δημόσιες αρχές και
- το επαρκές πλεόνασμα για την εκτέλεση των βιώσιμων στόχων, και των υπηρεσιών των μελών ή του γενικού καλού». ⁴

Οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας επιδιώκουν την αντιμετώπιση προβλημάτων που αφορούν ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Για το λόγο αυτό, τα μέλη των οργανώσεων υποκινούνται από ηθικά κίνητρα, δεν επιδιώκουν οικονομικά οφέλη αλλά αντλούν ικανοποίηση από την προσφορά προς τον συνάνθρωπο και μόνο. Σύμφωνα με τον Κασσαβέτη Δ. «η στόχευση της Κοινωνικής Οικονομίας, δεν είναι να δημιουργεί οικονομική υπεραξία για να τη μετατρέψει σε κεφάλαιο, αλλά να προκαλεί κοινωνική υπεραξία χάρη σε μια καλή διαχείριση της οικονομίας». ⁵

Γενικά, αυτό που χαρακτηρίζει τις οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, είναι ότι με τις ενέργειές τους εστιάζουν στην κοινωνία και όχι στο κεφάλαιο, αφού το κεφάλαιο χρησιμοποιείται ως μέσο για την ικανοποίηση αναγκών της κοινωνίας.

Επίσης οι διάφορες μορφές των οργανώσεων, σε όποια νομική βάση και αν στηρίζονται, έχουν ως επίκεντρο το συνάνθρωπο και την κοινωνία. Από αυτό πηγάζει και η κινητήριος δύναμη των μελών των οργανώσεων αυτών, που είναι η ανιδιοτελής προσφορά, η αλληλεγγύη, η εμπιστοσύνη και η συνεργασία.

⁴ Νικολάου Ι., *Κοινωνική Οικονομία-Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης,σελ.5

⁵ Κασσαβέτης Δ., (2013), *Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα*, στο Γεώργιος Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, σελ.45

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σύμφωνα με τη σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), ως Κοινωνική Οικονομία ορίζεται «Μια σειρά από ιδιωτικές και τυπικά οργανωμένες επιχειρήσεις, που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες δημιουργήθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους, διαμέσου της αγοράς, με την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών, ασφαλιστικών και χρηματοοικονομικών, όπου η διαδικασία λήψης αποφάσεων και η διανομή κερδών ή πλεονασμάτων μεταξύ των μελών, δεν συνδέονται άμεσα με το κεφάλαιο ή τις εισφορές των εκάστοτε μελών, τα οποία διαθέτουν από μια ψήφο ή σε κάθε περίπτωση διενεργούνται μέσω δημοκρατικών και συμμετοχικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η Κοινωνική Οικονομία συμπεριλαμβάνει επίσης ιδιωτικές, τυπικά δομημένες οργανώσεις, που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες προσφέρουν, μη εμπορευματικές υπηρεσίες σε νοικοκυριά και τα πλεονάσματα των οποίων, στο μέτρο που υφίστανται, δεν επιτρέπεται να τα οικειοποιούνται οι οικονομικοί παράγοντες που τις δημιουργούν, ελέγχουν, ή χρηματοδοτούν».⁶

Ο παραπάνω ορισμός, φανερώνει τους επιμέρους τομείς της κοινωνικής οικονομίας, που είναι α) ο τομέας της αγοράς και των επιχειρήσεων και β) ο τομέας παροχής μη εμπορευματικών υπηρεσιών.

Τα χαρακτηριστικά και των δύο αυτών κλάδων είναι τα εξής:

- είναι μη κρατικής προέλευσης
- έχουν νομική υπόσταση

⁶ Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία,σελ.14

- έχουν πλήρη αυτονομία ως προς την οργανωτική και οικονομική λειτουργία τους και τη λήψη αποφάσεων
- υπάρχει ελεύθερη προσχώρηση και αποχώρηση
- η διανομή κερδών είναι ανεξάρτητη από τη χρηματική εισφορά των μελών
- υπάρχει δημοκρατική συμμετοχή με αναλογία μιας ψήφου ανά μέλος
- έχουν ως επίκεντρο την κάλυψη κοινωνικών αναγκών

Η Κοινωνική Οικονομία, πηγάζει από την σύμπραξη πολιτών σε τοπικό επίπεδο και διαχέεται προς τα επάνω, ενισχύοντας και δίνοντας μια νέα διάσταση στην έννοια της συμμετοχικής δημοκρατίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η Κοινωνική Οικονομία σύμφωνα με τον Ντάσιο Ν. (2013), έχει τρεις διαστάσεις:

Η πρώτη, σχετίζεται με τη δράση ενεργών πολιτών, οι οποίοι μέσω συμμετοχικών ενεργειών προασπίζονται τα συμφέροντα ή δικαιώματα, δικά τους ή τρίτων και επαναπροσδιορίζουν έτσι τη δημόσια σφαίρα.

Η δεύτερη διάσταση, σχετίζεται με την απόδοση αρμοδιοτήτων από την πολιτεία, στους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η τρίτη, σχετίζεται με τη δημιουργία μιας κουλτούρας που εναντιώνεται στον καταναλωτισμό και προτάσσει εναλλακτικές μορφές οργάνωσης της αγοραίας οικονομίας.

Παράλληλα με τον όρο της Κοινωνικής Οικονομίας, συναντάμε για το ίδιο πεδίο και εναλλακτικές έννοιες με παρόμοια νοηματοδότηση, που προκύπτουν από την πολυδιάστατη ανάπτυξη των οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως τρίτος τομέας, αλληλέγγυα οικονομία, μη κερδοσκοπικός τομέας. Οι όροι αυτοί κατά άλλους συγγραφείς διαφοροποιούνται, ενώ κατά άλλους ταυτίζονται. Σύμφωνα με τους Νικολόπουλο Γ. και Καπογιάννη Δ. «ο τρίτος τομέας τοποθετείται όπως και η

κοινωνία πολιτών, μεταξύ της αγοράς και του κράτους και αποτελείται από επιμέρους τμήματα δύο άλλων τομέων: του μη κερδοσκοπικού ή εθελοντικού και του τομέα της κοινωνικής οικονομίας. Η διαφορά τους, έγκειται στην απαγόρευση διανομής κερδών για τον πρώτο, απαγόρευση που αποκλείει συνεπώς από τον τομέα αυτό, τους συνεταιρισμούς και τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Για άλλους κοινωνική οικονομία και τρίτος τομέας ταυτίζονται, αφού ο δεύτερος έχει ως κοινά χαρακτηριστικά-κριτήρια τη σταθερή τυπική δομή, τη μη διανομή κερδών, τον εθελοντισμό, την αυτοδιαχείριση και το δημόσιο όφελος». ⁷ Ενώ σύμφωνα με τον Γεώργιο Κ. «η έννοια του τρίτου τομέα εισάγεται για να ενοποιήσει δύο διαχωρισμένες προβληματικές. Αυτή της κοινωνικής οικονομίας, των συνεταιρισμών και των εταιρειών αλληλοβοήθειας και αυτή των εθελοντικών και μη κερδοσκοπικών οργανώσεων». ⁸

Ο Γεώργιος Κ. επίσης υποστηρίζει, ότι η κοινωνική οικονομία «προσφέρει μια πλουραλιστική διάσταση στην οικονομία αφού διαμορφώνει άλλους τρόπους εμπλοκής σε αυτήν, ενισχύοντας τα κοινωνικά και ηθικά κίνητρα, τη δέσμευση στην αρχή της αμοιβαίας υποχρέωσης, την αυτοβοήθεια, την κοινωνική αλληλεγγύη. Ισχυρά κοινωνικά και ηθικά κίνητρα, εξηγούν τη συμμετοχή στην κοινωνική οικονομία, συμπεριλαμβανομένου του κινήτρου οι αγορές να λειτουργήσουν προς το συμφέρον κοινωνικών στόχων και προς το συμφέρον της κοινότητας». ⁹

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Ντούλια Θ., η οποία προσεγγίζει την Κοινωνική Οικονομία, «ως μια οικονομία των αναγκών, η οποία μέσα από κοινωνικό έλεγχο αποσκοπεί στην ευημερία, με γνώμονα όχι μόνο τον πλούτο, αλλά την ποιότητα ζωής,

⁷ Νικολόπουλος Γ., Καπογιάννης Δ.,(2014), *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Γ' έκδοση, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα,σελ.93

⁸ Γεώργιος Κ., (2013), *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα*, στο Γεώργιος Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, σελ.19

⁹ Γεώργιος Κ., (2013), *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα*, στο Γεώργιος Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, σελ.39

τις ανθρώπινες σχέσεις, την ολόπλευρη αξιοποίηση του φυσικού, ανθρώπινου, κοινωνικού και οικολογικού κεφαλαίου». ¹⁰

1.3 Το νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα για την Κοινωνική Οικονομία

Το γεγονός ότι η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί σχετικά πρόσφατο πεδίο ενασχόλησης για τα ελληνικά δεδομένα, αποδεικνύεται από την περιορισμένη νομοθετική πρωτοβουλία που υπάρχει γύρω από αυτό το ζήτημα.

Στην Ελλάδα, η Κοινωνική Οικονομία θεσμοθετήθηκε αρχικά με το νόμο 4019/2011, όπου ως Κοινωνική Οικονομία ορίζεται «*το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων*». ¹¹ Έννοιες- κλειδιά σε αυτό τον ορισμό, θα λέγαμε πως είναι η «*η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους*» και «*η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων*».

Εξέλιξη του νόμου αυτού, αποτελεί ο νόμος 4430/2016 σύμφωνα με τον οποίο, «*ως Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον*». ¹² Ορίζεται δηλαδή η Κοινωνική Οικονομία, ως μορφή εναλλακτικής οργάνωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και τονίζονται οι

¹⁰ Ντούλια Θ., (2015), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Μια δυναμική προοπτική ενάντια στην οικονομική κρίση*, Εκδόσεις Οσελότος, Αθήνα, σελ. 40

¹¹ Νόμος 4019/30-09-2011, άρθρο 1, παρ. 1

¹² Νόμος 4430/31-10-2016, άρθρο 2, παρ.1

αρχές «της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον».

Στο νόμο αυτό, αναγνωρίζονται ως φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας

- οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.)
- οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)
- οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων και
- κάθε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, όπως ιδίως αγροτικοί συνεταιρισμοί, αστικοί συνεταιρισμοί, αστικές εταιρείες, εφόσον πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Στην τελευταία κατηγορία, περιλαμβάνονται και οι μη κυβερνητικοί και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, αφού δεν υπάρχει για αυτούς κάποια άλλη ξεκάθαρη νομοθετική ρύθμιση.

Σχετικά με τη μορφή ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. ως συνεταιριστική επιχείρηση, αυτή αναγνωρίζεται από το 1999, στο νόμο 2716/1999.

1.4 Η Κοινωνική Οικονομία σε σχέση με το κράτος και την αγορά

Αν όπως αναφέραμε, η οικονομία διακρίνεται σε τρεις πυλώνες, που είναι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ο δημόσιος τομέας και οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι μεταξύ των τριών αυτών κατηγοριών, υπάρχουν οι ακόλουθες διαφορές:

- Ως προς το **σκοπό της ίδρυσης**

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ως κύριο σκοπό την κερδοφορία ενώ οι δημόσιες επιχειρήσεις την ικανοποίηση του κοινωνικού συνόλου μέσω κοινωνικών παροχών αλλά υπό τη σκιά οικονομικών περιορισμών. Οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, δραστηριοποιούνται για την εκπλήρωση κοινωνικών αναγκών ευάλωτων κυρίως ομάδων, που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν από τις δύο προηγούμενες κατηγορίες. Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, το περιεχόμενο των ενεργειών για την εκπλήρωση των σκοπών, καθορίζεται από τις τάσεις της αγοράς σε συνδυασμό με την φιλοδοξία του ιδιοκτήτη, στους δημόσιους οργανισμούς από τις ανάγκες της κοινωνίας και από τις προθέσεις των κυβερνώντων και στην κοινωνική οικονομία από τους κοινωνικούς στόχους, που για να επιτευχθούν, προτάσσεται η αλληλεγγύη, η ανιδιοτέλεια, ο αλτρουισμός κλπ.

- Ως προς την **αναδιανομή των κερδών**

Στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας, τα κέρδη επανεπενδύονται στην οργάνωση για την εξυπηρέτηση της κοινωνικής ανάγκης, τον εκσυγχρονισμό, τη βελτίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη του οργανισμού, ενώ υπάρχει περιορισμός στα κέρδη των μελών. Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τα κέρδη διανέμονται στους εταίρους.

- Ως προς τον **τρόπο διοίκησης και λήψης αποφάσεων**

Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις οι αποφάσεις λαμβάνονται από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, στους δημόσιους οργανισμούς από την εκάστοτε κρατική διοίκηση ενώ στις οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας, εφαρμόζεται δημοκρατικό σύστημα με αναλογία μίας ψήφου ανά μέλος και λήψη αποφάσεων από το σύνολο των μελών.

- Ως προς την **προέλευση των οικονομικών πόρων**

Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις η χρηματοδότηση μπορεί να προέρχεται από επενδύσεις και από τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης, ενώ στο δημόσιο τομέα από την είσπραξη των φόρων που επιβάλλει το κράτος. Στην κοινωνική οικονομία, λόγω της πολυμορφίας των οργανώσεων υπάρχει ευρύ πλαίσιο χρηματοδοτήσεων, που μπορεί να περιλαμβάνει επιχορηγήσεις, ιδιωτικές δωρεές και προσφορές.

- Ως προς την **αξιολόγησή τους**

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις αξιολογούνται κατά κανόνα από την αγορά, με κριτήρια κυρίως οικονομικά και με βάση τα επίπεδα κερδοφορίας, ενώ οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας, αξιολογούνται από τους ίδιους τους ωφελούμενους και από τον αντίκτυπο που έχει η δράση των οργανώσεων σε αυτούς.

- Ως προς τους **τομείς δραστηριοποίησης**

Η ανάπτυξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων καθορίζεται και κατευθύνεται από τις ανάγκες της αγοράς, ενώ για τους δημόσιους οργανισμούς αποφασίζει η εκάστοτε κυβέρνηση. Στην Κοινωνική Οικονομία, η δραστηριοποίηση των οργανώσεων εξαρτάται από τις ανάγκες της κοινωνίας και αναπτύσσεται σε τομείς πρόνοιας, εκπαίδευσης, απασχόλησης, πολιτισμού κλπ.

1.5 Η Κοινωνική Οικονομία και η Κοινωνία Πολιτών

Η «Κοινωνία Πολιτών» είναι ένας όρος που αναφέρεται συχνά στην δημόσια συζήτηση αλλά παράλληλα συγχέεται με τον όρο «Κοινωνία των Πολιτών». Μια γενική προσέγγιση της **Κοινωνίας Πολιτών**, αναφέρεται στο χώρο ανάμεσα στο κράτος και σε οργανωμένες ομάδες πολιτών, που έχουν ως κύριο σκοπό τη συλλογική δράση για την εξυπηρέτηση και την ικανοποίηση κοινών συμφερόντων, αιτημάτων και αξιώσεων προς το κράτος, επιδιώκοντας να επηρεάσουν τη διαμόρφωση των πολιτικών αποφάσεων. Η διαφορά με την Κοινωνία των Πολιτών, έγκειται στο ότι οι πολίτες της δεύτερης κατηγορίας είναι συνειδητοποιημένοι και ενεργοί, αλλά δεν είναι οργανωμένοι σε ομάδες δράσης. Στην παρούσα εργασία θα υιοθετήσουμε τον όρο Κοινωνία Πολιτών.

Ο Σωτηρόπουλος Δ., ορίζει την Κοινωνία Πολιτών *«ως το σύνολο των συσσωματώσεων (οργανώσεων, κινημάτων και δικτύων), που μπορεί να έχουν τυπικά, δηλαδή νομικά αναγνωρισμένη ή άτυπη (ανεπίσημη) μορφή, εντάσσονται στο χώρο ανάμεσα στο κράτος και την αγορά και α) είτε εγείρουν ή εν δυνάμει θα μπορούσαν να εγείρουν κάποια αξίωση έναντι του κράτους να πράξει κάτι (πχ να θεσπίσει ένα δικαίωμα) ή να παραλείψει κάτι (πχ να απέχει από διακριτική μεταχείριση υπέρ κάποιων β) είτε δραστηριοποιούνται όχι για τον προσπορισμό κέρδους, αλλά για την παροχή υπηρεσιών, συχνά συμπληρωματικά προς τις δημόσιες υπηρεσίες ή σε υποκατάστασή τους (πχ τα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης)»*.¹³

Οι διάφορες συλλογικότητες που δραστηριοποιούνται ανά την επικράτεια, δεν συνεπάγεται ότι αποτελούν έκφραση της κοινωνίας πολιτών. Ο Σωτηρόπουλος Δ. (2017), αναφέρει ότι υπάρχουν τρεις τύποι συλλογικοτήτων, ανάλογα με τη σχέση που έχουν με την κοινωνία πολιτών. Ο πρώτος, αφορά συλλογικότητες που έχουν ελάχιστη σχέση με την κοινωνία πολιτών, αφού με τη δράση τους δεν εκφράζουν

¹³ Σωτηρόπουλος Δ. (2017), *Η ελληνική κοινωνία πολιτών και η οικονομική κρίση*, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα,σελ.25

κάποιο αίτημα προς το κράτος. Ο δεύτερος, αποτελείται από συλλογικότητες με εν δυνάμει σχέση με την κοινωνία πολιτών, δηλαδή με φορείς που ανάλογα με τις συνθήκες μπορούν να εκφράσουν κάποιο αίτημα προς το κράτος. Ο τρίτος τύπος, αφορά αποκλειστικά συλλογικότητες που έχουν εξ αρχής δηλώσει τις απαιτήσεις τους προς το κράτος.

Βασικό χαρακτηριστικό των οργανώσεων της τρίτης κατηγορίας, αποτελεί το γεγονός ότι δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και ότι με τη δράση τους εγείρουν αξιώσεις προς το κράτος. Τέτοιες οργανώσεις μπορεί να είναι, εργοδοτικές ενώσεις, συνδικάτα, επαγγελματικοί σύλλογοι, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ομάδες υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιβαλλοντικές οργανώσεις, κοινωνικά κινήματα κλπ.

Ο Στραβοσκούφης Θ. αναφέρει ότι *«οι περισσότεροι φορείς της Κοινωνίας Πολιτών, αναφέρονται σε ομάδες που χαρακτηρίζονται από:*

α) οργανωμένη παρουσία

β) προάσπιση κοινών συμφερόντων

*γ) άσκηση ισχύος και πίεσης προς τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς».*¹⁴

Ο Γιαννής Ν. ορίζει την Κοινωνία Πολιτών, ως τον *«αυτοτελή χώρο μεταξύ ιδιωτικής οικονομίας και ατομικής σφαίρας από τη μία και των επίσημων πολιτικών θεσμών από την άλλη, τους οποίους αναπόδραστα συμπληρώνει, χωρίς να υποκαθιστά, μέσα στον οποίο (χώρο) διασφαλίζεται η ποιότητα και το βάθος μιας συμμετοχικής και αλληλοελεγχόμενης δημοκρατίας και καταξιώνεται ένα κοινωνικώς υπεύθυνο και ατομικώς ανεξάρτητο άτομο, με πλήρη συνείδηση της οικουμενικότητας των κοινών προβλημάτων, της τοπικότητας της συλλογικής μας δράσης και του φθαρτού άρα*

¹⁴ Στραβοσκούφης Θ.,(2006), *Κοινωνική Ανάπτυξη, Κοινωνία πολιτών και ΜΚΟ. Ένας διαδραστικός θεσμός*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ. 120,σελ.102

ηθικού προορισμού του καθενός μας, ενός συνειδητού και ενεργού όχι ανά τετραετία πολίτη».¹⁵

Από τους παραπάνω ορισμούς, προκύπτει ότι η κοινωνία πολιτών:

- συμβάλλει στον εξωκοινοβουλευτικό έλεγχο της πολιτικής εξουσίας
- αμφισβητεί το μονοπώλιο των πολιτικών κομμάτων
- συνεισφέρει στη βελτίωση της διακυβέρνησης
- καλύπτει ανάγκες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν ούτε από το δημόσιο αλλά ούτε και από τον ιδιωτικό τομέα, εκφράζοντας με τις δράσεις της, τον τρίτο τομέα της οικονομίας.

Επίσης,

- συμβάλλει στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών
- περιορίζει την κρατική αυθαιρεσία
- αναπτύσσει και ενισχύει το δημόσιο διάλογο
- προσφέρεται ως εναλλακτική επιλογή για δράσεις στον ελεύθερο χρόνο
- προτάσσει και ενισχύει την υπευθυνότητα, την αλληλεγγύη, την ανιδιοτελή προσφορά, τη συντροφικότητα, το συλλογικό έναντι του ατομικού

Για να ισχύουν τα παραπάνω, θα πρέπει «σε μια ισχυρή Κοινωνία Πολιτών να αποφεύγεται όχι μόνο η υπερσυγκέντρωση πολιτικής αλλά και οικονομικής, κοινωνικής

¹⁵ Γιαννής Ν., (2002), *Τι είναι Κοινωνία Πολιτών*, Έκδοση της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία, Αθήνα, σελ.11

και πολιτισμικής δύναμης. Αυτό σημαίνει τη διάχυση όχι μόνο πολιτικών αλλά και οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων προς τα κάτω».¹⁶

Μέσω της Κοινωνίας Πολιτών έχουμε ενεργοποίηση της βούλησης των πολιτών, που εκφράζεται με τη δημιουργία θεσμών και οργανώσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται ανεξάρτητα από το κράτος και ασχολούνται κυρίως με την επίλυση κοινωνικών, ανθρωπιστικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων. Είναι το «σύνολο των υπερ-ατομικών και υπερ-οικογενειακών οργανώσεων, οι οποίες δεν εμφορούνται καταρχήν από την επιδίωξη ατομικού ή ιδιωτικού χρηματοοικονομικού συμφέροντος και δραστηριοποιούνται προς το “κοινό καλό”».¹⁷

Την προηγηθείσα άποψη για την επιδίωξη του «κοινού καλού», δεν τη συμμερίζεται ο Σωτηρόπουλος Δ. (2017), ο οποίος υποστηρίζει ότι στην κοινωνία πολιτών, περιλαμβάνονται και οργανώσεις, οι οποίες μπορεί να απευθύνουν αξιώσεις προς το κράτος αλλά δεν ταυτίζονται με το δημόσιο συμφέρον, δεν συνδέονται με δημοκρατικές διαδικασίες και καταλύουν ατομικές ή συλλογικές ελευθερίες. Παράδειγμα τέτοιων οργανώσεων αποτελεί πχ μια ρατσιστική οργάνωση. Υπό αυτή την οπτική, προκύπτει ότι η κοινωνία πολιτών, προσεγγίζεται όχι ιδεολογικά αλλά εννοιολογικά. Δεν καθορίζεται δηλαδή η υπαγωγή μιας οργάνωσης στην κοινωνία πολιτών από τα δεοντολογικά χαρακτηριστικά της αλλά από το εννοιολογικό της περιεχόμενο.

Κατ'επέκταση, προτείνεται η διάκριση μεταξύ civil και uncivil society (αντιδημοκρατική κοινωνία πολιτών). Στην αντιδημοκρατική κοινωνία πολιτών, περιλαμβάνονται οργανώσεις με αντιδημοκρατικό χαρακτήρα, που ενεργούν είτε για

¹⁶ Μουζέλης Ν.,(14/12/1997), *Τι είναι η κοινωνία των πολιτών – Πολυσημικότητα και πολλαπλότητα*, εφημερίδα το Βήμα

¹⁷ Νικολόπουλος Τ., Καπογιάννης Δ.,(2014), *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας, Γ' έκδοση*, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα,σελ.21

την κατάλυση ατομικών και συλλογικών ελευθεριών είτε για την κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών είτε αθροιστικά για τα δύο προηγούμενα. Στην κοινωνία πολιτών, δεν ανήκουν τα πολιτικά κόμματα, η ιεραρχία και η διοίκηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αφού σχετίζονται άμεσα με το κράτος καθώς και τρομοκρατικές οργανώσεις που δεν έχουν κάποια απαίτηση από το κράτος αλλά ενεργούν εναντίον του, με χρήση όπλων και βίας.

Στην Ελλάδα από το 2010 και μετά, με την οικονομική κρίση, την αποδυνάμωση του κράτους πρόνοιας, με το μαρασμό της βιομηχανικής παραγωγής, τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας και τα έντονα κοινωνικά προβλήματα, εμφανίστηκαν και οι δύο όψεις της κοινωνίας πολιτών. Από τη μια πλευρά, εμφανίστηκαν οργανώσεις με τυπική ή άτυπη μορφή που με τις δράσεις τους επιδιώκουν την ικανοποίηση κοινωνικών και ανθρώπινων αναγκών, την κοινωνική αλληλεγγύη και την ενότητα της κοινωνίας. Από την άλλη πλευρά, αναπτύχθηκαν συλλογικές δράσεις που είχαν αξιώσεις από το κράτος αλλά με έντονο αντιδημοκρατικό χαρακτήρα, όπως οργανώσεις ρατσιστικών ομάδων κατά προσφύγων και μεταναστών, οργανώσεις πραγματοποίησης εισβολών και επιθέσεων σε δημόσια κτίρια κλπ.

Στην κοινή αντίληψη, η κοινωνία πολιτών έχει καθιερωθεί με τη θετική της έννοια. Οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών υποστηρίζουν την κοινωνική ανάπτυξη και ενδυναμώνουν το πεδίο δράσης της Κοινωνικής Οικονομίας, με την οργάνωση ομάδων αλληλοβοήθειας για διάφορα ζητήματα, με την απορρόφηση και εργασιακή απασχόληση ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και με την εμπέδωση μιας οικουμενικής συνείδησης.

1.6 Ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής Οικονομίας

Ιστορικά, οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας αναπτύχθηκαν ως μορφή αυτοβοήθειας και προστασίας των εργαζόμενων εργατών, ενάντια στις δύσκολες συνθήκες ζωής που διαμορφώνονταν από το βιομηχανικό καπιταλισμό του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Τέτοια κινήματα εμφανίστηκαν στην Αγγλία από τεχνίτες και εργάτες και με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε το εργατικό κίνημα στην Αγγλία, με ποικίλες οργανώσεις και θεσμούς. Κάποιες από αυτές είχαν κυκλοφορήσει δικό τους νόμισμα, ενώ οι τεχνίτες απαλλάσσονταν από τις διακυμάνσεις της αγοράς, με το να πραγματοποιούν ανταλλακτικά παζάρια χρησιμοποιώντας ως μέσο ανταλλαγής την τέχνη τους.

Στη Γαλλία, μετά το 1800 η εργατική τάξη συσπειρωνόταν σε συνεταιρισμούς και συνδικάτα. Από τον οικονομολόγο Charles Dunoyer δημοσιεύεται το έργο «Πραγματεία περί της Κοινωνικής Οικονομίας» στο οποίο εκφράζεται μια *ηθική προσέγγιση της οικονομίας*.

Στη Γερμανία, πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα που είχε μεγάλη ισχύ, είχε δημιουργήσει για τα μέλη του πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης, είχε δικό του συνεργατικό συνεταιριστικό κίνημα και ξεπερνούσε κατά πολύ την ένταξη σε ένα κόμμα ως έκφραση μιας απλής πολιτικής πεποίθησης, αφού οι εργάτες είχαν οργανωθεί σε ένα μικρόκοσμο, προστατευμένο από την υπόλοιπη κοινωνία και το δημόσιο βίο.

Στην Ελλάδα, πολύ νωρίτερα, το 1778, ιδρύθηκε ο πρώτος αγροτικός συνεταιρισμός παγκοσμίως, στα Αμπελάκια Θεσσαλίας. Στα Αμπελάκια, κύρια απασχόληση των κατοίκων αποτελούσε η γεωργία και η βαφή βαμβακονημάτων, με φυσική φυτική βαφή υψηλής ποιότητας. Με την πάροδο του χρόνου οι απαιτήσεις για παραγωγή και εξαγωγές μεγάλωναν, οι τοπικές οικοτεχνίες πολλαπλασιάζονταν με γρήγορους ρυθμούς και σύντομα δημιουργήθηκε η πρώτη συντροφιά (βιοτεχνία). Συνολικά υπήρχαν πέντε συντροφίες, οι οποίες συνεταιρίστηκαν για να δημιουργήσουν ένα μεγαλύτερο φορέα. Το 1778 ιδρύθηκε η «Κοινή Συντροφιά και Αδελφότητα των Αμπελακίων», όπου μετείχαν και οι γαιοκτήμονες και οι κεφαλαιούχοι και οι

τεχνίτες, με ανώτατο και κατώτατο αριθμό συνεταιριστικών μερίδων, προς αποφυγή υπερσυσσώρευσης κεφαλαίων.

Σε ευρύτερο πλαίσιο, σε μια περίοδο μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έως και τη δεκαετία του 1960 και 1970, αναδύεται το κοινωνικό κράτος με αποτέλεσμα η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας να παρουσιάσει υποτονικότητα. Ο ρόλος των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας υποβαθμίζεται, αφού το κράτος πρόνοιας αναλαμβάνει να επιλύσει τα κοινωνικά ζητήματα.

Αργότερα, τις δεκαετίες 1960 και 1970, η Κοινωνική Οικονομία επανεμφανίζεται και δραστηριοποιείται σε νέες αγορές που έχουν προκύψει από τα κινήματα της εποχής, που σχετίζονται με την παιδεία, την πολυπολιτισμικότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα κλπ.

Σύμφωνα με τους Νικολόπουλο Τ. και Καπογιάννη Δ. (2014), η Κοινωνική Οικονομία, διακρίνεται σε τρεις περιόδους.

Η πρώτη, αναφέρεται ως «κλασσική-ιστορική» κοινωνική οικονομία, εμφανίζεται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και οριζόταν από τις διαφορετικές θεσμικές μορφές των φορέων που την αποτελούσαν (συνεταιρισμοί, ενώσεις, αλληλασφαλιστικά ταμεία), όπου συναντάμε συλλογικό και δημοκρατικό τρόπο δράσης.

Η δεύτερη περίοδος, αναφέρεται ως «αλληλέγγυα» ή «εναλλακτική» οικονομία, εμφανίζεται στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και εστιάζει στην ανάπτυξη της αλληλεγγύης ως χαρακτηριστικό των συναλλαγών, αλλά και στην υποστήριξη σχετικών δομών από γυναίκες και νέους.

Η τρίτη περίοδος, σχετίζεται με τη «νέα κοινωνική οικονομία», εμφανίζεται τη δεκαετία του '90 και σχετίζεται με τη λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων, προσανατολισμένων στην ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε νέους παραγωγικούς τομείς. Τέτοιου τύπου επιχειρήσεις αποτελούν πχ οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.).

1.7 Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας

1.7.1 Οι θεσμοθετημένοι φορείς

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον Οδηγό για την Κοινωνική Ευρώπη (2013), υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες οργανώσεων Κοινωνικής Οικονομίας: οι συνεταιρισμοί, οι αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί, οι ενώσεις και τα ιδρύματα.

1.7.1.1 Οι συνεταιρισμοί

Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση, ο συνεταιρισμός *«είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων, τα οποία συνεταιρίζονται οικειοθελώς, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις κοινές τους οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης»*.¹⁸

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις, βασίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτοπευθυνότητας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης, ώστε να διασφαλίζεται ο συνεργατικός χαρακτήρας τους. Οι συνεταιρισμοί, διέπονται από τις ακόλουθες αρχές:

- εθελοντική και ανοιχτή προς όλους συμμετοχή
- δημοκρατικός έλεγχος από τα ίδια τα μέλη
- ισότιμη οικονομική συμμετοχή των μελών
- αυτονομία και ανεξαρτησία
- διαρκής εκπαίδευση, επιμόρφωση και πληροφόρηση των μελών

¹⁸ <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles>

- συνεργασία των συνεταιριστικών ενώσεων σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο
- ενδιαφέρον για την κοινότητα

Στηριζόμενοι στις αναφερόμενες αρχές και αξίες, οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις υποστηρίζουν την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και ενισχύουν την αύξηση της απασχόλησης, μέσω μιας ισόρροπης κατανομής πλούτου.

1.7.1.2 Οι αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί

Είναι εθελοντικές ομάδες φυσικών ή νομικών προσώπων, όπου μεταξύ τους οι ασφαλιζόμενοι είναι ταυτόχρονα και ασφαλιστές και έχουν ως σκοπό να ικανοποιούν τις ανάγκες των μελών τους, με το να χρησιμοποιούν το πλεόνασμα των δραστηριοτήτων τους προς όφελος των μελών και όχι για να επιτυγχάνουν απόδοση των επενδύσεων.

Τα αλληλασφαλιστικά ταμεία, μπορούν να υφίστανται αυτόνομα ή και παράλληλα με τα συστήματα κρατικής κοινωνικής ασφάλισης και αναπτύσσονται στους κλάδους ασφάλισης της υγείας, της ζωής, της ιδιοκτησίας κλπ.

1.7.1.3 Οι ενώσεις

Η ένωση, σύμφωνα με τον Οδηγό για την Κοινωνική Ευρώπη, είναι ένας οργανισμός συνεργασίας-σύμπραξης προσώπων, σωματείων κλπ, που δημιουργούν μια μόνιμη οργάνωση, με πολιτιστικό, κοινωνικό, αθλητικό, οικονομικό σκοπό. Οι ενώσεις μπορούν να έχουν και τυπική και άτυπη δομή, εξυπηρετούν είτε γενικά συμφέροντα (όπου οι δρώντες και οι δικαιούχοι διαφέρουν μεταξύ τους) είτε αμοιβαία συμφέροντα. Οι ενώσεις ανάλογα με το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο, φέρουν διάφορα ονόματα, όπως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, εθελοντικές οργανώσεις κλπ. *«Οι ενώσεις είναι πιθανόν η παλαιότερη μορφή οργανισμού κοινωνικής οικονομίας: άρχισαν να εμφανίζονται στην Ευρώπη με την*

εμπέδωση της δημοκρατίας και σε πολλές χώρες, συνεισέφεραν με το έργο και τις προσπάθειες ευαισθητοποίησης που κατέβαλλαν, στη γέννηση του συστήματος πρόνοιας ή στη σημαντική βελτίωση της κάλυψής του».¹⁹

1.7.1.4 Ιδρύματα

Ίδρυμα, θεωρείται μια οργάνωση με νομική υπόσταση, η οποία συστήνεται για την ικανοποίηση συγκεκριμένων σκοπών, έχοντας οικονομικούς πόρους συνήθως από κληροδοτήματα, τα οποία προορίζονται για την ικανοποίηση αυτών των σκοπών. Οι δραστηριότητες των ιδρυμάτων μπορεί να είναι εκπαιδευτικού, κοινωνικού, ανθρωπιστικού χαρακτήρα, ανάλογα με την επιθυμία του κληροδότη. *«Σε ολόκληρη την Ευρώπη, τα ιδρύματα κατά κανόνα αναλαμβάνουν έναν από τους εξής δύο ρόλους: άλλοτε συμμετέχουν άμεσα στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών και άλλοτε προσφέρουν χρηματοδότηση σε συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων ή δραστηριοτήτων, περιλαμβανομένης της παραγωγής συγκεκριμένων υπηρεσιών».²⁰*

1.7.2 Οι μη θεσμοθετημένοι φορείς

Παράλληλα όμως με τη θεσμική προσέγγιση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας, υφίσταται και η ύπαρξη μη θεσμοθετημένων φορέων, που δρουν στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας. Τέτοιοι φορείς είναι:

- τα παράλληλα νομίσματα
- τα δίκτυα ανταλλαγής
- τα χαριστικά-ανταλλακτικά παζάρια

¹⁹ - ²⁰ *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), τεύχος 4, σελ.24 και 26

1.7.2.1 Παράλληλα Νομίσματα

Σύμφωνα με την Σωτηροπούλου Ε. (2013), έως και το 2011 στο πλαίσιο των παράλληλων νομισμάτων, λειτουργούσε α) η Τράπεζα Χρόνου β) το κοινωνικό νόμισμα «Οβολός» και γ) η Τοπική Εναλλακτική Μονάδα Μαγνησίας (TEM).

- Η **Τράπεζα Χρόνου**, ακολουθεί τη γενική δομή των χρονοτραπεζών, όπου προσφέρονται υπηρεσίες μεταξύ των μελών, έχοντας ως ανταμοιβή τη παροχή χρόνου και όχι το νόμισμα. Κάθε μέλος δηλαδή προσφέρει υπηρεσίες κερδίζοντας «χρόνο», τον οποίο δαπανά όταν δέχεται υπηρεσίες από άλλα μέλη.
- Το κοινωνικό νόμισμα **«Οβολός»**, είναι ψηφιακό νόμισμα που το χρησιμοποιούν τα μέλη του «Οβολού» στις συναλλαγές τους με τα υπόλοιπα μέλη. Η ιδέα δημιουργίας του «Οβολού», προέκυψε από τη επιθυμία ύπαρξης νομίσματος με σταθερή αξία, ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις της οικονομίας.
- Η **Τοπική Εναλλακτική Μονάδα Μαγνησίας (TEM)**, αποτελεί ένα δίκτυο συναλλαγών εντός του νομού Μαγνησίας. Τα μέλη καταχωρούν σε ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης τις αγγελίες τους για προσφορά αγαθών και υπηρεσιών και οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται έχουν ως μέσο τη μονάδα TEM.

1.7.2.2 Τα Δίκτυα Ανταλλαγής

Είναι δομές μη χρηματικής συναλλαγής για υπηρεσίες, αγαθά και προϊόντα είτε γενικού ενδιαφέροντος είτε συγκεκριμένου τομέα.

1.7.2.3 Τα χαριστικά-ανταλλακτικά παζάρια.

Είναι τα γνωστά παζάρια, στα οποία οι συμμετέχοντες μπορούν να ανταλλάξουν ή απλώς να χαρίσουν αντικείμενα, χωρίς να είναι υποχρεωτικό τα αντικείμενα αυτά να είναι ίσης αξίας με αυτά που θα λάβουν και το αντίστροφο.

Τα **χαριστικά δίκτυα**, λειτουργούν διαφορετικά από τα χαριστικά παζάρια, αφού στα δίκτυα, τα μέλη είτε ενημερώνουν είτε λαμβάνουν ενημέρωση για κάτι που επιθυμούν ή για κάτι που είναι ήδη ή θα είναι στο μέλλον διαθέσιμο. Στα χαριστικά παζάρια, περιλαμβάνονται και τα «πάρτυ ανταλλαγής ρούχων», όπου ανταλλάσσονται είδη ένδυσης και υπόδησης.

Τα μη θεσμοθετημένα δίκτυα κοινωνικής οικονομίας, μπορεί να μην έχουν νομική υπόσταση, δεν παύει όμως να διέπονται από τους δικούς τους κανόνες λειτουργίας. Κοινή επιδίωξη των παραπάνω φορέων, είναι η ενίσχυση της αλληλεγγύης, της εμπιστοσύνης, της αμοιβαιότητας και της ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ των συμμετεχόντων, που όμως δεν πηγάζει από οικονομικά κίνητρα αλλά από την ανάγκη προσφοράς στο συνάνθρωπο και στην κοινωνία.

1.8 Ανακεφαλαίωση.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, επιχειρήσαμε την εννοιολογική προσέγγιση του όρου της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως προέκυψε από τη βιβλιογραφική έρευνα. Όπως είδαμε, η Κοινωνική Οικονομία δραστηριοποιείται ανάμεσα στις δύο κύριες μορφές οικονομίας, που είναι το κράτος και η ιδιωτική οικονομία και κύρια αποστολή των οργανώσεων δεν είναι το κέρδος, αλλά η ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών. Στη συνέχεια, παρουσιάσαμε σύντομα την ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής Οικονομίας, τη σχέση που έχει με την Κοινωνία Πολιτών και τους τυπικούς και άτυπους φορείς από τους οποίους αποτελείται. Η βάση της Κοινωνικής Οικονομίας βρίσκεται στην Κοινωνία Πολιτών, αφού οι συσσωματώσεις πολιτών που βασίζονται στην εμπιστοσύνη, την αλληλεγγύη και την αμοιβαιότητα, δημιουργούν τα διάφορα μορφώματα της Κοινωνικής Οικονομίας, στα οποία προτάσσεται ο κοινωνικός σκοπός έναντι του οικονομικού. Αυτά μπορεί να είναι σωματεία, ιδρύματα, συνεταιρισμοί, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κλπ. Στο επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε ειδικά με τις ΜΚΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

2.1 Εισαγωγή

Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θα γίνει παρουσίαση του θεσμού των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ). Οι ΜΚΟ είναι οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών, μη κρατικής προέλευσης, δεν επιδιώκουν το κέρδος και ασχολούνται με κοινωνικά προβλήματα τόσο γενικής αποδοχής όσο και ειδικού ενδιαφέροντος.

2.2 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου Μη Κυβερνητική Οργάνωση

Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, αποτελούν οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών. Είναι οργανώσεις που συσπειρώνουν τους ανθρώπους να οργανωθούν για την επιδίωξη ενός κοινού σκοπού και χαρακτηρίζονται από την ενεργοποίηση των ίδιων των πολιτών. Στις οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών δεν περιλαμβάνονται συλλογικές μορφές δραστηριοποίησης, όπως πχ συνεταιρισμοί ή κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίοι αποφέρουν κέρδος, ακόμα και αν αυτό επαναεπενδύεται στην οργάνωση.

Λόγω της ευρείας χρήσης του όρου ΜΚΟ και της συμπερίληψης σε αυτόν μεγάλης ποικιλίας οργανώσεων, είναι δύσκολο να αποδοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός. Έτσι, ο όρος Μη Κυβερνητικός Οργανισμός περιλαμβάνει ευρύ φάσμα οργανώσεων, όπως εθελοντικές οργανώσεις, φιλανθρωπικά ιδρύματα, κινήματα για την προάσπιση της ειρήνης, την προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι οργανώσεις αυτές, ανεξάρτητα από τη θεσμική τους μορφή, έχουν ως σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ατόμων αποκλεισμένων από αγαθά και υπηρεσίες που αυτές οι οργανώσεις υπερασπίζονται, ενεργώντας σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με τον Φραγκονικολόπουλο Χ. «μη κυβερνητικός, μπορεί να χαρακτηριστεί οποιοσδήποτε εθελοντικός θεσμός που επιτελεί μια δημόσια λειτουργία χωρίς να εντάσσεται στην κυβέρνηση ή στο πεδίο δράσης της». ²¹

Σύμφωνα με τον Φεφέ Μ., μια ΜΚΟ «είναι το νομικό πρόσωπο, το οποίο διοικείται ανεξάρτητα από κυβερνητικές παρεμβάσεις ή εξαρτήσεις, εμφορείται από συγκεκριμένες αρχές και έχει ως σκοπό είτε την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, παράλληλα ή παραπληρωματικά προς την κρατική κοινωνική πολιτική, είτε την εξυπηρέτηση των αναγκών και την προώθηση του συμφέροντος, είτε μέρους είτε όλης της κοινωνίας». ²²

Η Παγκόσμια Τράπεζα, ορίζει τις ΜΚΟ «ως ένα συνεταιρισμό, κοινωνία, ίδρυμα, φιλανθρωπικό συνδικάτο, μη κερδοσκοπική σύμπραξη ή οποιαδήποτε νομική οντότητα που δεν σχετίζεται κάτω από το ισχύον νομικό σύστημα με οποιαδήποτε κυβερνητικό τομέα και δεν βολιδοσκοπεί χρηματικά κέρδη. Αν για οποιοδήποτε λόγο υπάρξουν κέρδη τότε δεν μπορούν να διανεμηθούν. Η ΜΚΟ δεν μπορεί να περιλαμβάνει εμπορικές ενώσεις, κερδοσκοπικές συνεργασίες και εκκλησίες». ²³

Στην ελληνική ιστοσελίδα του ΟΗΕ αναφέρεται ότι «μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ) είναι μια μη κερδοσκοπική, εθελοντική ομάδα πολιτών, που δραστηριοποιείται σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο υπέρ του κοινού καλού. Δημιουργούνται από ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα και σαφείς στόχους. Προσφέρουν πλήθος ανθρωπιστικών υπηρεσιών, μεταφέρουν τις ανησυχίες των πολιτών στις κυβερνήσεις, παρακολουθούν την εφαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων. Κάνουν αναλύσεις, παρέχουν ειδική πληροφόρηση, λειτουργούν ως μηχανισμοί έγκαιρης προειδοποίησης και συνδράμουν

²¹ Φραγκονικολόπουλος Χ., (2007), *Ο παγκόσμιος ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων : δυναμική και αδυναμίες στην παγκόσμια διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, σελ 40

²² Φεφές Μ., (2006), *Νομική μορφή των ΜΚΟ στην Ελλάδα*, 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για τη ``Διαχείριση Έργων σε ΜΚΟ``, Λάρισα 30/06-01/07/2006, σελ.39

²³<http://documents.worldbank.org/curated/en/201351468332690971/pdf/639500WP0WB0Ha00Box0361533B0PUBLIC0.pdf>

*στον έλεγχο και την εφαρμογή διεθνών συμφωνιών. Ορισμένες ΜΚΟ εξειδικεύονται σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον ή η υγεία».*²⁴

Οι Gordenker και Weiss, όπως αναφέρει η Σημίτη Μ. (2002), χαρακτηρίζουν μια οργάνωση ως μη κυβερνητική, όταν υπάρχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- είναι ιδιωτική, υπό την έννοια της θεσμικής αυτονομίας από το κράτος
- έχει νομική οντότητα
- τα κέρδη διατίθενται για την οργάνωση και μόνο
- λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα από άλλους φορείς
- εκφράζει κοινωνικές ομάδες, οι οποίες παρέχουν με δική τους βούληση, βοήθεια έναντι τρίτων ή προωθούν γενικές αρχές

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο τομέας των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι τόσο ευρύς, που δεν θα μπορούσε να υπάρχει ένας ορισμός για να τις περιγράψει. Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει κάποια κοινά χαρακτηριστικά που θα πρέπει να διέπουν τις ΜΚΟ. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής²⁵:

- οι ΜΚΟ δεν δημιουργούνται με σκοπό να παράγουν κέρδος. Αν και μπορεί να απασχολούν και να αμείβουν προσωπικό, τα κέρδη που παράγονται δεν μοιράζονται στη διοίκηση ή στα μέλη

²⁴ https://unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=45:ngos-and-un-greek&catid=12:about-un

²⁵ https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/working-paper-commission-ngo-partnership-com200011-20000118_en.pdf

- είναι εθελοντικές οργανώσεις
- οι ΜΚΟ διαχωρίζονται από άτυπες μορφές οργάνωσης που μπορεί να έχουν παρεμφερή δράση, με το να έχουν κάποια νομική κατοχύρωση πχ μέσω καταστατικού, το οποίο ορίζει τους σκοπούς και το πεδίο δράσης. Με αυτό τον τρόπο, η οργάνωση είναι υπόλογη στα μέλη της και τους δωρητές
- είναι ανεξάρτητες από κυβερνήσεις, δημόσιες αρχές, πολιτικά κόμματα
- η δράση τους δεν θα πρέπει να έχει ως σκοπό την αυτοεξυπηρέτηση. Ο σκοπός τους είναι να ενεργοποιήσουν την κοινωνία για δράσεις που αφορούν το κοινό καλό και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής είτε συγκεκριμένης ομάδας είτε ολόκληρης της κοινωνίας.

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με τις ΜΚΟ, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στα εξής χαρακτηριστικά:

- μία ΜΚΟ είναι μη κερδοσκοπική οργάνωση
- κύριος σκοπός λειτουργίας μιας ΜΚΟ, είναι η εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών
- είναι θεσμικά κατοχυρωμένες
- προκύπτουν από ιδιωτική πρωτοβουλία, χωρίς εξάρτηση από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα
- τις χαρακτηρίζει η αυτονομία και ο αποκλειστικός έλεγχος των υποθέσεών τους
- τις χαρακτηρίζει ο εθελοντισμός, τόσο σε επίπεδο απασχόλησης, όσο και οικονομικών εισφορών

- οι δράσεις τους αφορούν είτε τα ίδια τα μέλη της οργάνωσης είτε άλλες ομάδες του πληθυσμού
- έχουν κίνητρα αλληλεγγύης και ανιδιοτέλειας και όχι κερδοσκοπικά οφέλη
- αποτελεί οργάνωση της Κοινωνίας Πολιτών που συμβάλλει στην ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και στην παροχή βοήθειας προς ευάλωτες ομάδες της κοινωνίας, όπως οικονομικά ασθενέστεροι, περιθωριοποιημένα άτομα κλπ.
- δεν εξαρτάται από πολιτικές παρατάξεις ενώ ανάλογα με το αντικείμενο ενασχόλησης μιας ΜΚΟ, μπορεί να υπάρχει έλεγχος από το κράτος
- προωθούν τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά

Οι ΜΚΟ, ως εκφραστές της Κοινωνίας Πολιτών και της Κοινωνικής Οικονομίας όπως προκύπτει από την ομοιότητα των χαρακτηριστικών τους, παρέχουν στους πολίτες τη δυνατότητα να μην περιορίζεται ο ρόλος τους στη προσέλευση στις κάλπες κάθε τέσσερα χρόνια (πλέον πιο συχνά), αλλά να υπάρχει μια καθημερινή συνδιαλλαγή και απαίτηση προς το κράτος, όπου υπάρχουν προβλήματα. Επιτρέπει τη συμμετοχή στα κοινά από μια θέση που δεν εξαντλείται και δεν εξαρτάται από την κομματική ταυτότητα, αφού οι πολίτες ενεργοποιούνται ανεξάρτητα από το κράτος και τα κόμματα.

2.3 Κατηγοριοποιήσεις ΜΚΟ

Σύμφωνα με τους Salamon και Anheier, όπως αναφέρει ο Στραβοσκούφης Θ., διαμορφώνονται δώδεκα επίπεδα κατηγοριοποίησης των ΜΚΟ, με βάση τον τύπο δραστηριοποίησης και το οικονομικό προφίλ. Αυτά είναι τα εξής :

- *πολιτισμός και αγωγή της ψυχής*
- *εκπαίδευση και έρευνα*
- *υγεία*
- *κοινωνικές υπηρεσίες*
- *περιβάλλον*
- *ανάπτυξη και στέγαση*
- *νομική τάξη*
- *υπεράσπιση και πολιτική*
- *φιλανθρωπική μεσολάβηση και προώθηση του εθελοντισμού*
- *διεθνής δράση*
- *θρησκεία*
- *επιχειρηματικοί και επαγγελματικοί συνεταιρισμοί και ενώσεις*²⁶

²⁶ Στραβοσκούφης Θ.,(2006), *Κοινωνική Ανάπτυξη, Κοινωνία πολιτών και ΜΚΟ. Ένας διαδραστικός θεσμός*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών.τόμ.120, σελ.107

Η παραπάνω κατηγοριοποίηση των ΜΚΟ, προκύπτει από τη μελέτη διαφόρων κριτηρίων. Μια κατηγορία κριτηρίων σχετίζεται:

α) με τον προσανατολισμό των δραστηριοτήτων των οργανώσεων, δηλαδή με τις κοινωνικές κατηγορίες που απευθύνονται

β) με το γεωγραφικό εύρος των δραστηριοτήτων τους, που μπορεί να επιχειρείται σε τοπικό, κοινοτικό, εθνικό ή/και διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με τον Γιαννή Ν.(2002), μια άλλη διάκριση των ΜΚΟ, γίνεται με βάση:

α) το κίνητρο που ενεργοποιεί τους πολίτες

β) από την αποδοχή ή μη του σκοπού τον οποίο υπηρετεί η ΜΚΟ.

Στην πρώτη περίπτωση όπου έχουμε διάκριση με βάση το κίνητρο, παρουσιάζονται δύο μορφές ΜΚΟ. Η πρώτη, αφορά δράσεις μελών ΜΚΟ οι οποίες ανήκουν στην ομάδα της οποίας τα συμφέροντα υπερασπίζονται, ενώ η δεύτερη αφορά δράσεις μελών, που ούτε ανήκουν στην ομάδα την οποία υπερασπίζονται αλλά ούτε και επηρεάζονται άμεσα από αυτή. Για παράδειγμα, στην πρώτη κατηγορία μπορεί να έχουμε μια οργάνωση που να αποτελείται από άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ στη δεύτερη να έχουμε μια οργάνωση που υπερασπίζεται τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες, χωρίς απαραίτητα να είναι τα μέλη άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η δεύτερη διάκριση, σχετίζεται με την αποδοχή ή μη, του σκοπού τον οποίο υπηρετεί η ΜΚΟ. Σε αυτή την περίπτωση υφίστανται πάλι δύο μορφές. Η πρώτη, αναφέρεται στις ΜΚΟ που ασχολούνται με κοινώς αποδεκτά θέματα και η δράση τους έχει γενικότερη κοινωνική αποδοχή όπως πχ η καταπολέμηση των ναρκωτικών. Η δεύτερη, σχετίζεται με δράσεις σε τομείς που δεν υπάρχει καθολική αποδοχή και γι'αυτό το λόγο μπορούν να δημιουργηθούν αντιδικίες σχετικά με την ανάγκη υποστήριξης του συγκεκριμένου σκοπού. Τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι η υποστήριξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας ή η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών.

Ο Φραγκονικολόπουλος Χ. (2007), σε συνέχεια του ορισμού που δίνει για τις ΜΚΟ και λόγω της συμπερίληψης σε αυτόν τον ορισμό πολλών και διαφορετικών τύπων οργανώσεων, ακολουθώντας την πορεία κάποιων μελετητών, τις διακρίνει σε:

α) λειτουργικές/ επιχειρησιακές

β) υπερασπιστικές/ ακτιβιστικές

Στην πρώτη κατηγορία, περιλαμβάνονται οργανώσεις των οποίων η δραστηριότητα σχετίζεται με την παροχή ανθρωπιστικών και αναπτυξιακών δράσεων και το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων.

Στη δεύτερη κατηγορία, κύρια δραστηριότητα αποτελεί η πίεση και η επιρροή προς την κοινή γνώμη και τα κέντρα χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων.

Μια διαφορετική και ενδιαφέρουσα προσέγγιση σχετικά με τις ΜΚΟ, μας παρουσιάζει ο Ζάννης Π. (2006), σύμφωνα με τον οποίο, στην παραδοσιακή οικονομία λειτουργεί το κράτος, η ιδιωτική οικονομία και η άτυπη οικονομία. Ο Τρίτος Τομέας λειτουργεί όχι ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους, αλλά εξηγείται ως προϊόν της συμβολής τους, σε ένα νέο θεσμικό περιβάλλον. Έτσι, υπάρχουν τρεις οργανωσιακοί τύποι ΜΚΟ, που προκύπτουν από τον τομέα από τον οποίο επηρεάζονται.

Ο πρώτος, προκύπτει από τη συνάρτηση του **Τρίτου Τομέα** σε σχέση με την **ιδιωτική οικονομία**. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε ΜΚΟ που αν και από νομικής άποψης δεν είναι κερδοσκοπικές, εν τούτοις έχουν αναπτύξει συμπεριφορές ανάλογες με τις κερδοσκοπικές οργανώσεις. Αυτές οι ΜΚΟ έχουν κυρίως αμειβόμενο προσωπικό και σταδιακά χάνουν την εθελοντική τους διάσταση. Έχοντας όμως νοοτροπία οργάνωσης του ιδιωτικού τομέα, αξιοποιούν καλύτερα τους πόρους που έχουν στη διάθεσή τους (οικονομικοί, ανθρώπινοι, υλικοί) και παρουσιάζουν ταχύτερη ανάπτυξη.

Ο δεύτερος τύπος, προκύπτει στην προέκταση του **Κράτους** στον **Τρίτο Τομέα**. Εδώ, εμφανίζονται οι ημι-ΜΚΟ, οι οποίες προσαρμόζουν τις δομές τους στα κρατικά συμβόλαια, χάνοντας έτσι σταδιακά την ανεξαρτησία τους και την αυτονομία τους.

Έχουν όμως σταθερότερη χρηματοδότηση που τους επιτρέπει να εκτελούν καλύτερο μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό. Με την πάροδο του χρόνου η οργάνωση γίνεται περισσότερο γραφειοκρατική, χάνει την ευέλικτη δομή της και έχει ως γνώμονα για τη λειτουργία της, τις πολιτικές του κράτους και όχι τις ανάγκες της κοινωνίας. Αυτές οι ΜΚΟ είναι γνωστές ως GONGOs, δηλαδή Government Organized NGOs (Κρατικά Οργανωμένες ΜΚΟ).

Ο τελευταίος τύπος, προκύπτει από την προέκταση της **Άτυπης Οικονομίας**, όπου δραστηριοποιούνται οι ανεπίσημες οργανώσεις και τα τοπικά δίκτυα σε επίπεδο κοινότητας και γειτονιάς. Πλεονέκτημα για αυτόν τον τύπο ΜΚΟ, αποτελεί το περιορισμένο μέγεθος που έχει και που του προσφέρει ευελιξία στη λήψη αποφάσεων αλλά παράλληλα υπάρχει έλλειψη πόρων και τεχνογνωσίας που παρεμποδίζει την περαιτέρω ανάπτυξη του.

2.4 Οι παράγοντες ανάπτυξης των ΜΚΟ

Σύμφωνα με τη Σημίτη Μ. (2002), τέσσερις είναι οι παράγοντες ανάπτυξης των ΜΚΟ.

Ο πρώτος, σχετίζεται με την *«υποχώρηση του κράτους, ως κυρίαρχου παράγοντα προσφοράς κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών»*.²⁷

Την περίοδο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου έχουμε καθολική κάλυψη των κοινωνικών και τη «χρυσή» εποχή του κράτους πρόνοιας, την ακολουθεί η κρίση του κράτους πρόνοιας. Αυτή την εποχή, ο κρατικός σχεδιασμός περιορίζει κατά πολύ τις κοινωνικές παροχές του και η κοινωνική πολιτική, αναλαμβάνεται από ΜΚΟ που καλύπτουν πεδία που δεν εντάσσονται πλέον στην κρατική πολιτική.

²⁷ Σημίτη Μ. (2002), *Κεντρικές και περιφερειακές ΜΚΟ: Η συγκρότηση ενός κοινωνικού δικτύου στη διεθνή κοινότητα*, στο Σκλιάς Π. και Χουλιάρας Α. (επιμ.), *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.76

Ο δεύτερος παράγοντας, σχετίζεται με τη «σταδιακή παρακμή των νέων κοινωνικών κινημάτων».²⁸

Τα νέα κοινωνικά κινήματα (οικολογικό, φεμινιστικό, φοιτητικό), αν και με τις διεκδικήσεις τους συνέβαλλαν αρχικά στη διεύρυνση των κοινωνικών δικαιωμάτων, εν τούτοις στα τέλη της δεκαετίας του 1980 αποσύρονται από τη δημόσια σφαίρα. Εξέλιξη αυτών των κοινωνικών κινημάτων, αποτελούν οι ΜΚΟ που έχουν κοινή θεματολογία, κοινό πεδίο πολιτικής δράσης και κοινό πυρήνα ανθρώπινου δυναμικού.

Ο τρίτος, σχετίζεται «με την εντεινόμενη διαδικασία παγκοσμιοποίησης και τη συνακόλουθη άμβλυνση της αυτονομίας του έθνους-κράτους στο διεθνές περιβάλλον».²⁹

Με την τάση παγκοσμιοποίησης σε πολιτικό, πολιτισμικό, χρηματοπιστωτικό και εμπορικό επίπεδο, ανακύπτουν ζητήματα που τα έθνη-κράτη είναι ανίσχυρα πλέον να αντιμετωπίσουν. Αυτές οι συνθήκες, ευνόησαν την αναβάθμιση των ΜΚΟ και ιδιαίτερα των διεθνών ΜΚΟ, που αποτέλεσαν παράγωγα αυτής της διαδικασίας.

Ο τελευταίος παράγοντας, σχετίζεται με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και με τη ραγδαία ανάπτυξη των ΜΚΟ, σε χώρες που μέχρι πρότινος, λόγω της ισχυρής θέσης του κράτους, η κοινωνία πολιτών δεν είχε αναπτυχθεί.

²⁸ -²⁹ Σημίτη Μ. (2002), *Κεντρικές και περιφερειακές ΜΚΟ: Η συγκρότηση ενός κοινωνικού δικτύου στη διεθνή κοινότητα*, στο Σκλιάς Π. και Χουλιάρας Α. (επιμ.), *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.77

2.5 Ανακεφαλαίωση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, επιχειρήσαμε αρχικά την εννοιολογική προσέγγιση του όρου ΜΚΟ και στη συνέχεια ασχοληθήκαμε με τα κριτήρια κατηγοριοποίησης αυτών και τους παράγοντες ανάπτυξής τους. Οι ΜΚΟ ως μάρφωμα της Κοινωνίας Πολιτών, συσπειρώνουν τους πολίτες προς την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών, υποκαθιστώντας το κράτος ή λειτουργώντας παράλληλα με αυτό. Οι ΜΚΟ, ανεξάρτητα από τα πεδία στα οποία αναπτύσσουν δράσεις, στοχεύουν στην κοινωνική ωφέλεια, που όπως ορίζεται στο Ν.4430/2016, αφορά στην *«εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών, τοπικού ή ευρύτερου χαρακτήρα, με την αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας μέσα από δραστηριότητες "βιώσιμης ανάπτυξης" ή παροχής "κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος" ή κοινωνικής ένταξης»*.³⁰

Στον ορισμό αυτό, περιλαμβάνονται έννοιες που σχετίζονται με το επόμενο κεφάλαιο, όπως *κοινωνική καινοτομία, κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος και κοινωνική ένταξη*. Με τον όρο *κοινωνική καινοτομία* νοείται η κάλυψη ανεκπλήρωτων κοινωνικών αναγκών μέσω νέων κοινωνικών σχέσεων που στηρίζονται στη συλλογικότητα και την ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό. Ως *κοινωνική υπηρεσία γενικού συμφέροντος*, νοείται η υπηρεσία οι οποία εξυπηρετεί άτομα από ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και βελτιώνει την ποιότητα ζωής τους. Τέλος, με τον όρο της *κοινωνικής ένταξης* αναφερόμαστε στη δημιουργία των όρων που θα οδηγήσουν στη ισότιμη συμμετοχή των ευάλωτων ομάδων στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και τα άτομα με οποιασδήποτε μορφή αναπηρίας (σωματική, ψυχική, νοητική, αισθητηριακή).

Με την παρουσίαση των ορισμών αυτών, κατανοούμε καλύτερα την επιλογή για τη μελέτη περίπτωσης, του Ευθύμειου Κέντρου ως φορέα της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνίας Πολιτών. Το Ευθύμειο, λειτουργεί με όρους κοινωνικής καινοτομίας, αφού μέσα από συλλογική δράση καλύπτει ανεκπλήρωτες κοινωνικές

³⁰ Νόμος 4430/31-10-2016, άρθρο 2, παρ.3

ανάγκες. Επιπλέον, αποτελεί υπηρεσία γενικού συμφέροντος και φυσικά με τις δράσεις του, συνεισφέρει στην κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες που φιλοξενεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Εμπειρική Έρευνα: Η περίπτωση του Ευθύμειου Κέντρου

Κορίνθου

3.1 Εισαγωγή

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θα γίνει η παρουσίαση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε Μη Κυβερνητικό Οργανισμό (ΜΚΟ) του νομού Κορινθίας και θα γίνει συσχέτιση του οργανισμού αυτού με την Κοινωνία Πολιτών και τη δράση της, στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας. Η ΜΚΟ που επιλέχθηκε, είναι το «Ευθύμειο Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης» ατόμων με νοητική και σωματική υστέρηση, που για λόγους συντομίας θα το αποκαλούμε στο εξής Ευθύμειο. Σκοπό της ενασχόλησης με το συγκεκριμένο αντικείμενο εργασίας, αποτελεί η ανάδειξη της σχέσης του συγκεκριμένου οργανισμού με την κοινωνία πολιτών και την κοινωνική οικονομία και η προσφορά του στην τοπική κοινωνία.

3.2 Η ιστορία του Ευθύμειου Κέντρου

Το «Ευθύμειο Κέντρο», είναι η επωνυμία του Συλλόγου Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων Παιδιών και Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες Νομού Κορινθίας. Ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 1990, με την υπ' αριθμ. 339/90 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Κορίνθου και αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, ειδικώς φιλανθρωπικό και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Έχει ενταχθεί και έχει λάβει πιστοποίηση από το Μητρώο Ν.Π.Ι.Δ. μη Κερδοσκοπικού χαρακτήρα και ΜΚΟ Κοινωνικής Φροντίδας, που τηρεί το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Το Ευθύμειο Κέντρο, έχει τη μορφή συλλόγου και ιδρύθηκε από γονείς, κηδεμόνες και φίλους ατόμων, με ειδικές ανάγκες. Όπως μας είπε η πρόεδρος του Συλλόγου κατά τη διάρκεια των επαφών που είχαμε, «ο σύλλογος ιδρύθηκε από την ανάγκη των

οικογενειών των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να μπορούν να προσφέρουν ένα περιβάλλον εξειδικευμένων ιατρικών παροχών, φροντίδας και απασχόλησης στα παιδιά τους, όσο το δυνατόν πιο κοντά στα σπίτια τους». Πριν την ίδρυση του κέντρου, οι οικογένειες αναγκάζονταν να μετακινούνται στην Αθήνα για την παροχή θεραπευτικών προγραμμάτων, επιβαρυνόμενοι οικονομικά αλλά και συσσωρεύοντας κούραση τόσο για τους ίδιους όσο και για τα παιδιά, γεγονός που επιβάρυνε ακόμα περισσότερο την καθημερινή ζωή τους. Η δύσκολη καθημερινότητα που βίωναν, οδήγησε τις οικογένειες να κινητοποιηθούν, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα χώρο φροντίδας για τα παιδιά τους.

Το Ευθύμειο, από την ίδρυσή του και για 18 τουλάχιστον χρόνια, αποτέλεσε μια δομή ολοκληρωμένης φροντίδας, αφού παρείχε όχι μόνο προγράμματα αποθεραπείας αλλά και ημερήσιας απασχόλησης στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα χρόνια αυτά, έχουν συμμετάσχει στα προγράμματα αποθεραπείας και αποκατάστασης περισσότερα από 650 άτομα, ενώ στα εργαστήρια έχουν απασχοληθεί περισσότερα από 150 άτομα.

Η ίδρυση του οργανισμού αυτού, δεν αποτελεί απόρροια της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που διανύει η χώρα μας και που έχει οδηγήσει στην εμφάνιση πολλών φορέων που δρουν στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνίας Πολιτών, αλλά είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας του κράτους πρόνοιας να επιτελέσει το ρόλο του. Αυτό ήταν και το κριτήριο ενασχόλησης με το συγκεκριμένο φορέα, ο οποίος αν και δεν έχει συσταθεί από την πολιτεία, αλλά από γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες, εντούτοις προσφέρει αξιόλογο έργο στον τομέα παροχής υπηρεσιών φροντίδας προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες και ανακούφισης προς τις οικογένειές τους. Το Ευθύμειο, είναι ο μοναδικός στο συγκεκριμένο αντικείμενο, μη κυβερνητικός και μη κερδοσκοπικός φορέας που λειτουργεί στο νομό Κορινθίας και εξυπηρετεί άτομα με ειδικές ανάγκες από όλο το νομό. Δεν αποτελεί εκπαιδευτικό ίδρυμα και δεν παρέχει υπηρεσίες εκπαίδευσης με την τυπική έννοια.

Το Ευθύμειο Κέντρο, ιδρύθηκε από γονείς, κηδεμόνες και φίλους ατόμων με ειδικές ανάγκες και καλύπτει κοινωνικές ανάγκες που δεν καλύπτονται ούτε από το κράτος ούτε από την ελεύθερη αγορά (τουλάχιστον εντός του νομού Κορινθίας). Δεν έχει πολιτικά ή κερδοσκοπικά οφέλη και κίνητρα, περιορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό του πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται συμβάλλοντας στην κοινωνική ένταξή του

και αναδεικνύει ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες που εξυπηρετούνται από αυτόβουλες δράσεις πολιτών. Με αυτά τα χαρακτηριστικά, το Ευθύμειο υφίσταται και λειτουργεί στη σφαίρα δράσης της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνίας Πολιτών.

3.3 Οι υπηρεσίες που προσφέρει το Ευθύμειο Κέντρο

Το Ευθύμειο Κέντρο, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία ανήκει στα Κέντρα Δημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας ΑμΕΑ και αποτελεί την επόμενη βαθμίδα παροχής υπηρεσιών προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες, μετά την Ειδική Αγωγή.

Ο αρχικός σκοπός ίδρυσης του Ευθύμειου, ήταν μέσα από τη δομή να παρέχονται θεραπευτικά προγράμματα και προγράμματα προεπαγγελματικής κατάρτισης, σε άτομα που πάσχουν από εγκεφαλική παράλυση, κινητικά προβλήματα και νοητική υστέρηση.

Αρχικά, οι παροχές του Κέντρου διακρίνονταν με βάση την ηλικία. Τα άτομα έως 24 ετών παρακολουθούσαν τα θεραπευτικά προγράμματα, ενώ τα άτομα από 24 ετών και άνω τα εργαστήρια προεπαγγελματικής εκπαίδευσης. Η εγγραφή δεν απαιτεί την ολοκλήρωση προηγούμενης βαθμίδας εκπαίδευσης, αφού αυτό λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών, δεν είναι πάντα εφικτό. Μοναδική προϋπόθεση εισαγωγής αποτελεί η αυτονομία των παιδιών σε θέματα ατομικής υγιεινής.

Οι θεραπευτικές υπηρεσίες που παρέχει καλύπτουν ευρύ φάσμα παθήσεων, όπως:

- Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές
- Εγκεφαλική Παράλυση
- Νοητική Υστέρηση
- Σύνδρομα
- Διάσπαση Προσοχής-Υπερκινητικότητα

- Μαθησιακές Δυσκολίες
- Δυσλεξία
- Καθυστέρηση Λόγου-Ομιλίας
- Διαταραχές Συμπεριφοράς

Για αυτό το λόγο, από την έναρξη της λειτουργίας του το 1996 έως και το 2015 λειτουργούσαν τα ακόλουθα θεραπευτικά προγράμματα:

- Λογοθεραπείας
- Εργοθεραπείας
- Φυσικοθεραπείας
- Ειδικής Διαπαιδαγώγησης
- Ψυχολογικής Υποστήριξης-Ψυχοθεραπείας
- Συμβουλευτικής Γονέων-Ομάδες Γονέων
- Αποκατάστασης μαθησιακών δυσλεξιών
- Θεραπείας δυσλεξίας
- Παιγνιοθεραπεία σε οργανωμένο παιδότοπο
- Ασκήσεων κίνησης σε πισίνα
- Μουσικοθεραπείας και
- Φυσικής Αγωγής

Στα προγράμματα αποθεραπείας, εντάσσονται τα παιδιά ανάλογα με το πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν. Οι συνεδρίες πραγματοποιούνται καθημερινά και πολλές φορές συνδυαστικά, προκειμένου να υπάρξει η μέγιστη δυνατή βελτίωση.

Παράλληλα με τα θεραπευτικά προγράμματα, λειτουργούν και τα εργαστήρια προεπαγγελματικής εκπαίδευσης, τα οποία περιλαμβάνουν:

- Κοπτική-Ραπτική
- Υφαντική-Κατασκευή προϊόντων σε αργαλειό
- Ζωγραφική-Αγιογραφία
- Ζαχαροπλαστική
- Πήλινες κατασκευές
- Ποικίλες χειροποίητες κατασκευές
- Δημιουργία μπομπονιέρας

Στα εργαστήρια, εντάσσονται οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις δεξιότητες και τις ικανότητες τους και εκπαιδεύονται και συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. Με αυτό τον τρόπο, ενισχύεται η ανάπτυξη δραστηριοτήτων και κοινωνικοποίησης των παιδιών, ενώ παράλληλα αποκτούν δεξιότητες που μπορούν να διευκολύνουν την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Τα εργαστήρια κάθε 2-3 χρόνια αλλάζουν ώστε να εμπλουτίζεται η καθημερινότητα των παιδιών με νέες δραστηριότητες. Τη χρονική περίοδο που μελετάμε, λειτουργούν εργαστήρια πήλινων κατασκευών, ζωγραφικής και ποικίλων κατασκευών. Στα παραπάνω εργαστήρια, απασχολείται μια εικαστικός-ζωγράφος και μια αγγειοπλάστης.

Το 2015, λόγω οικονομικών προβλημάτων που δεν επέτρεπαν τη συνέχιση όλων των θεραπευτικών προγραμμάτων, κάποια διακόπηκαν ενώ λειτουργούν ακόμα τα εξής τμήματα:

- Λογοθεραπείας
- Εργοθεραπείας
- Φυσικοθεραπείας

- Ψυχολογικής Υποστήριξης-Ψυχοθεραπείας
- Συμβουλευτικής Γονέων-Ομάδες Γονέων
- Μουσικοθεραπείας και
- Φυσικής Αγωγής

Οι παροχές πλέον πραγματοποιούνται ανεξάρτητα από την ηλικία και όλα τα παιδιά συμμετέχουν παράλληλα και στα θεραπευτικά προγράμματα και στα εργαστήρια.

Στο Ευθύμιο, απασχολείται εξειδικευμένο επιστημονικό, διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό, με έμμισθη σχέση εργασίας. Για τα θεραπευτικά προγράμματα που αναφέραμε, απασχολούνται επιστήμονες με τις ακόλουθες ειδικότητες:

- 2 ψυχολόγοι
- 2 κοινωνικοί λειτουργοί
- 1 ψυχίατρος
- 1 γυμνάστρια
- 1 καθηγήτρια μουσικής (μουσικοθεραπεύτρια)
- 1 εργοθεραπευτής
- 1 φυσικοθεραπευτής
- 2 νοσηλευτές

Επίσης, απασχολείται Διοικητικό και Βοηθητικό προσωπικό με τις ακόλουθες ειδικότητες:

- 3 γραμματείς
- 2 οδηγοί
- 1 μάγειρας και
- 1 καθαρίστρια

3.4 Οι δομές του Ευθύμειου κέντρου

Στο Ευθύμειο λειτουργούν δύο δομές. Η πρώτη, είναι αυτή της ημερήσιας φροντίδας και η δεύτερη της υποστηριζόμενης διαβίωσης και αποκαλείται «Νέα Πτέρυγα».

3.4.1 Λειτουργία Δομής Ημερήσιας Φροντίδας

Η Δομή Ημερήσιας Φροντίδας, λειτουργεί κάθε χρόνο από το Σεπτέμβριο έως και τον Ιούλιο και εγγραφές πραγματοποιούνται καθ'όλη τη διάρκεια του έτους. Το κέντρο λειτουργεί καθημερινά (εκτός Σαββάτου, Κυριακής και των επίσημων αργιών) από τις 8.30 πμ έως τις 15.30.

Σε καθημερινή βάση, τα παιδιά προσέρχονται στο Ευθύμειο με τα ειδικά λεωφορεία που διαθέτει το κέντρο. Και τα δύο λεωφορεία έχουν αποκτηθεί με δωρεές. Το ένα, αποτελεί δωρεά του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος» και το δεύτερο έχει αποκτηθεί από το Ευθύμειο Κέντρο με δωρεές. Και τα δύο οχήματα καλύπτουν τις ανάγκες μεταφοράς των παιδιών εντός του νομού Κορινθίας.

Τα παιδιά με την προσέλευσή τους, ξεκινούν το θεραπευτικό πρόγραμμα στο οποίο έχουν ενταχθεί και ανάλογα με τις δεξιότητές τους, το αντίστοιχο εργαστήριο προεπαγγελματικής εκπαίδευσης.

Ακολουθεί το γεύμα, το οποίο ετοιμάζεται στο χώρο του κέντρου ενώ τα παιδιά πολλές φορές συμμετέχουν στην προετοιμασία, βοηθούν στο στρώσιμο του τραπέζιου αλλά και στον καθαρισμό.

Το Ευθύμειο Κέντρο είναι το μοναδικό κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης που λειτουργεί υπό αυτή τη μορφή και καλύπτει την ευρύτερη περιοχή της Κορινθίας, ενώ δεν υφίσταται μέχρι στιγμής αντίστοιχη κρατική δομή στο νομό. Τη χρονιά 2016-2017 φιλοξένησε 45 άτομα. Όλα τα άτομα πάσχουν από νοητική υστέρηση, επτά άτομα έχουν Σύνδρομο Down και πέντε αυτισμό και ηλικιακά είναι από 20 έως 45 ετών. Αυτό σημαίνει ότι πολλά από τα άτομα αυτά είναι στο Ευθύμειο από την ίδρυσή του.

3.4.2 Νέα Πτέρυγα

Η μεγαλύτερη συνεισφορά του Ευθύμειου Κέντρου στην κοινωνία, εκτός από την ημερήσια απασχόληση που προσφέρει στα άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι η δυνατότητα μόνιμης διαμονής αποκλειστικά σε άτομα με νοητική υστέρηση, τα οποία λόγω συνθηκών, αδυνατούν να ζήσουν στα δικά τους σπίτια. Αυτό, προσφέρεται στη Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης του Ευθύμειο Κέντρου, όπου παρέχεται η δυνατότητα μόνιμης διαμονής, συνδυαζόμενη πάντοτε με διαρκή θεραπευτική παρακολούθηση και ένταξη των παιδιών, όπου αυτό είναι εφικτό, στα προγράμματα προεπαγγελματικής εκπαίδευσης του Κέντρου. Η Στέγη, ξεκίνησε να λειτουργεί το 2012 και εκεί γίνονται δεκτά άτομα που λόγω συνθηκών στερούνται φροντίδας από την οικογένειά τους. Οι συνθήκες αυτές, σχετίζονται με την έλλειψη ατόμων που θα φροντίζουν τα άτομα αυτά, λόγω πχ θανάτου των γονέων, η μη ύπαρξη συγγενικών προσώπων για να αναλάβουν τη φροντίδα ή ακόμα και η αδυναμία φροντίδας των παιδιών αυτών. Τα παιδιά που διαμένουν στη Στέγη παρακολουθούν τα προγράμματα αποθεραπείας και προεπαγγελματικής εκπαίδευσης που πραγματοποιούνται στο Ευθύμειο. Στη Στέγη, διαμένουν αυτή την περίοδο επτά άτομα υπό την καθημερινή επίβλεψη πέντε νοσηλευτών. Το οικόπεδο που έχει κατασκευαστεί η Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, η κατασκευή της και ο εξοπλισμός της πραγματοποιήθηκαν επίσης με δωρεές.

3.4.3 Οι εγκαταστάσεις

Οι κτιριακές εγκαταστάσεις και στις δύο δομές, καλύπτουν όλες τις σύγχρονες προδιαγραφές. Όλοι οι χώροι του κτιρίου είναι πλήρως κλιματιζόμενοι το καλοκαίρι και θερμαινόμενοι το χειμώνα και διαθέτουν συστήματα πυρανίχνευσης και πυρασφάλειας. Ειδικές ράμπες βοηθούν την πρόσβαση σε άτομα με κινητικά προβλήματα ενώ για τις μετακινήσεις στο εσωτερικό του κτιρίου υπάρχουν και ανελκυστήρες. Για το θεραπευτικά προγράμματα υπάρχουν όλα τα απαραίτητα εργαστήρια για τις αντίστοιχες συνεδρίες καθώς και άρτια εξοπλισμένοι χώροι για την προεπαγγελματική εκπαίδευση των παιδιών. Επίσης υπάρχει αίθουσα τραπεζαρίας, εκδηλώσεων, πλήρως οργανωμένη κουζίνα καθώς και βοηθητικοί χώροι.

3.4.4 Χρηματοδότηση

Η ανέγερση και ο εξοπλισμός του Ευθύμειου Κέντρου, έγινε αποκλειστικά με δωρεές και εισφορές από πολίτες και από τα μέλη του Συλλόγου. Πολλές οικογένειες-μέλη του συλλόγου, εκποίησαν τις περιουσίες τους προκειμένου να συγκεντρωθούν χρήματα, ενώ βοήθησαν με την οικονομική συνεισφορά τους βιοτεχνίες και βιομηχανίες που δραστηριοποιούνται στο νομό Κορινθίας. Όπως μας ανέφερε η Πρόεδρος, η ίδια για να μπορέσει να συγκεντρώσει τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους, έθεσε *«σε λαχειοφόρο αγορά την προίκα της»*.

Τα μηνιαία έξοδα του Κέντρου ανέρχονται περίπου στα 35.000-40.000 ευρώ. Αυτά καλύπτονται από δωρεές. Οι μισθοί του προσωπικού καλύπτονται τα τροφεία-νοσήλια που αποδίδονται από τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. Για κάθε άτομο που εγγράφεται στο Ευθύμειο Κέντρο, ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ. καλύπτει ένα ποσό για τα ημερήσια τροφεία. Αυτή, **είναι η μοναδική περίπτωση συνεργασίας με το κράτος.**

Επίσης, στις εποχιακές εορτές Χριστουγέννων και Πάσχα, πραγματοποιείται παζάρι με διακοσμητικά είδη, λαμπάδες κλπ, τα οποία έχουν κατασκευαστεί από τα παιδιά με τη βοήθεια των εκπαιδευτών. Τα έσοδα από τις πωλήσεις χρησιμοποιούνται για να καλύψουν καθημερινές ανάγκες του Κέντρου.

3.5 Η μελέτη περίπτωσης.- Μεθοδολογία έρευνας

Η ερευνητική μέθοδος που επιλέχθηκε για τη μελέτη περίπτωσης στο Ευθύμειο Κέντρο, ήταν η ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα «στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων, απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα "πώς" και "γιατί"». ³¹ Δίδεται δηλαδή βαρύτητα στα ποιοτικά, μη μετρήσιμα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με ένα κοινωνικό φαινόμενο. Το εργαλείο για τη συγκέντρωση ποιοτικού υλικού και πληροφοριών για την έρευνά μας, ήταν οι συνεντεύξεις, τόσο διά ζώσης όσο και τηλεφωνικά. Η επιλογή της μεθόδου αυτής, έγινε για τους παρακάτω λόγους:

- το δείγμα των ερωτώμενων σχετικά με το σύνολό τους ήταν περιορισμένο
- μας ενδιέφερε να διερευνήσουμε προσωπικές στάσεις και συμπεριφορές
- δεν επιδιώκαμε την ποσοτικοποίηση στοιχείων

Στις δια ζώσης συνεντεύξεις, επιχειρήσαμε να έχουμε συνεντεύξεις εις βάθος (in depth interview), με σκοπό «τη συλλογή όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών για τις εμπειρίες, τις απόψεις, τις στάσεις και τις αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων». ³² Οι συνεντεύξεις βασίστηκαν κυρίως σε ημιδομημένα ερωτήματα, τα οποία αποτελούν "οδηγό" για τις συζητήσεις μας, αφού κατά τη διάρκεια αυτών και από τη ροή της συζήτησης, κάποια τροποποιήθηκαν. Ο οδηγός, περιελάμβανε ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, καθώς και ερωτήσεις γνώμης. Η διαδικασία

³¹ Ιωσηφίδης Θ., (2003), *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, σελ.17

³² Ιωσηφίδης Θ., (2003), *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, σελ.39

των συνεντεύξεων αποτέλεσε το τελικό στάδιο της έρευνας μας, αφού προηγήθηκαν αρκετές επισκέψεις στο χώρο. Σκοπός των επισκέψεων, δεν ήταν μόνο η παρακολούθηση του καθημερινού προγράμματος στο Ευθύμειο Κέντρο αλλά και η ανάπτυξη ενός κλίματος εμπιστοσύνης και αποδοχής, ανάμεσα στην ερευνήτρια και στους ερωτώμενους, η κατανόηση του σκοπού της έρευνας και εν τέλει η πιο αποτελεσματική συνεργασία. Στις δια ζώσης συνεντεύξεις, μετά από συγκατάθεση των ερωτώμενων, έγινε καταγραφή της συζήτησης σε μαγνητόφωνο με παράλληλη χρήση σημειωματαρίου, ενώ στις τηλεφωνικές συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκε μόνο σημειωματάριο. Οι επισκέψεις της ερευνήτριας στο Ευθύμειο, στηρίζονται κυρίως στην πρωτογενή, μη ελεγχόμενη παρατήρηση και λιγότερο στη συμμετοχική παρατήρηση. Για τις τηλεφωνικές συνεντεύξεις, που αφορούσαν αποκλειστικά γονείς παιδιών που φιλοξενούνται στο Ευθύμειο, ακολουθήσαμε τη μέθοδο της χιονοστιβάδας, αφού οι αρχικές οικογένειες τις οποίες προσεγγίσαμε μέσω κοινού κύκλου γνωριμιών, μας συνέστησαν τις υπόλοιπες.

Οι συζητήσεις-συνεντεύξεις που πραγματοποιήσαμε ήταν με άτομα που σχετίζονται με το Κέντρο, όπως τα μέλη του Δ.Σ., οι εργαζόμενοι και γονείς των παιδιών.

3.5.1 Τα εμπόδια στην έρευνα

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε στο Ευθύμειο Κέντρο, ολοκληρώθηκε κατόπιν αρκετών δυσκολιών, που οφείλονται κυρίως στην έλλειψη διάθεσης συνεργασίας από τη διοίκηση του Ευθύμειου. Η ενημέρωση προς την Πρόεδρο του Ευθύμειου, για την επιθυμία ενασχόλησης με το φορέα, έγινε από πρόσωπο που συνεργάζεται επαγγελματικά με τον οργανισμό και αρχικά υπήρξε θετική ανταπόκριση. Στην πρώτη επίσκεψη και γνωριμία, αυτό που διαφάνηκε ήταν η πρόθεση για συνεργασία, αλλά υπό όρους. Κατά τη διάρκεια της πρώτης συζήτησης, ενημερώθηκαν οι αρμόδιοι για το σκοπό της έρευνας και τους λόγους που αυτή θα διεξαχθεί, έγιναν σαφή από μέρος μας τα κίνητρα και οι προθέσεις μας και ενημερώσαμε για τα στοιχεία που θα χρειαζόμασταν για την επιτυχή διεξαγωγή της. Αυτό που θέλαμε, ήταν να έχουμε συζητήσεις με τα μέλη του Δ.Σ., με εργαζόμενους και κυρίως με γονείς παιδιών που φιλοξενούνται στο Κέντρο. Από την πλευρά της διοίκησης, υπήρξε άμεση άρνηση για επικοινωνία με τα μέλη του Δ.Σ. και με γονείς, με την αιτιολογία, ότι δεν θα θέλουν να συζητήσουν για αυτό το θέμα, ότι είναι πολυάσχολοι, ότι δεν θα καταλάβουν το σκοπό της έρευνας και ότι δεν θα συνεργαστούν. Τα παραπάνω, δεν προέκυψαν κατόπιν ενημέρωσης των γονέων, αλλά αποτέλεσαν την αρχική και σταθερή άποψη της προέδρου. Από συζητήσεις που είχαμε με μέλη του προσωπικού που γνωρίζουν τις οικογένειες, ενημερωθήκαμε ότι τουλάχιστον οι μισές θα ήσαν πρόθυμες να συμμετάσχουν στην έρευνα και γι' αυτό στενός συνεργάτης της Προέδρου ανέλαβε να το συζητήσει εκ νέου μαζί της. Παρόλες όμως τις προσπάθειες η απάντηση παρέμεινε αρνητική. Το ίδιο συνέβη και όταν ζητήσαμε το καταστατικό ίδρυσης του συλλόγου, για να ενημερωθούμε για το σκοπό ίδρυσης του Κέντρου και να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με την έρευνά μας. Από τη στιγμή που διαπιστώσαμε ότι δεν υπήρχε ιδιαίτερη διάθεση συνεργασίας και αφού δεν υπήρχε το χρονικό περιθώριο για ανεύρεση άλλου φορέα, κινηθήκαμε μόνοι μας και μέσω κοινού δικτύου γνωριμιών, καταφέραμε να βρούμε 10 γονείς και μαζί με τους 5 γονείς που είναι στο Δ.Σ., είχαμε συζητήσεις συνολικά με 15 γονείς. Σχετικά με την προσέγγιση των μελών του Δ.Σ., αυτή έγινε κατόπιν επισκέψεων της ερευνήτριας στο Ευθύμειο, σε χρόνο που βρίσκονταν εκεί τα μέλη, ύστερα από εμπιστευτική ενημέρωση από το Κέντρο. Η απρόσμενη παρουσία της ερευνήτριας στο χώρο ήταν εμφανώς ενοχλητική για τη διοίκηση, αλλά μετά από επίμονη

προσπάθεια, πραγματοποιήθηκε συζήτηση με τα μέλη του Δ.Σ. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η συζήτηση, προτάθηκε να μη γίνουν ατομικές συζητήσεις αλλά μια ομαδική, όπως και έγινε. Το αρνητικό κλίμα στη συνεργασία από την πλευρά της διοίκησης, εκδηλώθηκε από την πρώτη ημέρα της επίσκεψης στο Κέντρο, αφού παρόλο που είχε καθοριστεί μέρες πριν η συνάντηση, η Πρόεδρος είχε άλλες έκτακτες συναντήσεις, κάτι που επαναλήφθηκε σε όλες σχεδόν τις επόμενες συναντήσεις μας. Ακόμα και την ημέρα που τελικά καταφέραμε να συζητήσουμε κατ'ιδίαν, ήταν πολύ βιαστική και όχι ιδιαίτερα συνεργάσιμη.

Σε αντίθεση με την Πρόεδρο, οι υπόλοιποι εργαζόμενοι ήσαν πολύ συνεργάσιμοι, παρείχαν αξιοσημείωτες πληροφορίες και είχαμε συζητήσεις που διήρκεσαν αρκετά περισσότερο από τον αρχικά προβλεπόμενο χρόνο, χωρίς καμία δυσανασχέτηση.

3.6 Ευρήματα

Στην ενότητα αυτή θα γίνει παρουσίαση των συμπερασμάτων που προέκυψαν από τη μελέτη και την ανάλυση των απαντήσεων που μας έδωσαν οι συνεντευξιζόμενοι.

Τα συμπεράσματα θα παρουσιαστούν ανά κατηγορία ερωτώμενων. Εκτός από τις συνεντεύξεις που είχαμε αποκλειστικά με τα άτομα που αναφέρονται παρακάτω, κατά τη διάρκεια των επισκέψεων στο Ευθύμειο, δόθηκε η δυνατότητα για ελεύθερη συζήτηση και με το υπόλοιπο προσωπικό και προέκυψαν στοιχεία που εμπλούτισαν το υλικό.

3.6.1 Σχετικά με τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ευθύμειου Κέντρου, αποτελείται από γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες που φιλοξενούνται στο Κέντρο, είναι πενταμελές και έχει τριετή θητεία.

Μετά από μεγάλη επιμονή, καταφέραμε να μιλήσουμε με όλα τα μέλη και αυτό είχε διπλό όφελος, αφού εκτός από μέλη του Δ.Σ. είναι και γονείς παιδιών που φιλοξενούνται στο Ευθύμειο, με αποτέλεσμα να έχουμε συζήτηση σε δύο πεδία.

Από τις συζητήσεις που είχαμε μαζί τους, προέκυψαν τα εξής στοιχεία:

- Τα περισσότερα μέλη του Δ.Σ. όπως και η Πρόεδρος, είναι στο Δ.Σ. του Ευθύμειου Κέντρου από τη σύστασή του. Όπως μας ενημέρωσαν, οι περισσότεροι γονείς δεν εκφράζουν ιδιαίτερη προθυμία για συμμετοχή στο Δ.Σ. Αυτό οφείλεται και στο βεβαρυμμένο καθημερινό πρόγραμμα της κάθε οικογένειας, αλλά και στο απαιτητικό καθημερινό πρόγραμμα του Κέντρου και την ανάληψη ευθυνών που απορρέει από αυτή την ενασχόληση, με αποτέλεσμα οι γονείς να φοβούνται να αναλάβουν ένα τόσο σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του Κέντρου. Μέλος του Δ.Σ. μας ανέφερε χαρακτηριστικά πως «οι γονείς δεν επιθυμούν ούτε επιδιώκουν να μετέχουν στο Δ.Σ. του Ευθύμειου. Και λόγω ηλικίας, γιατί πλέον όλοι εμείς είμαστε πάνω από 60-65 χρονών αλλά και λόγω των υπόλοιπων υποχρεώσεων δεν επιθυμούν να αναλάβουν τα ηνία. Γιατί η συμμετοχή επιφέρει και ευθύνες». Από άλλο μέλος παρουσιάζεται το θέμα της μη συμμετοχής, ως ένας τρόπος αποχής από το πρόβλημα και μας αναφέρει ότι «από συζητήσεις που έχουν γίνει και με άλλους γονείς, πολλοί αναφέρουν ότι δεν θέλουν να συμμετέχουν στο Δ.Σ., γιατί δεν θέλουν το πρόβλημα να γίνει πιο προσωπικό. Δηλαδή, έχουν να αντιμετωπίσουν μια τέτοια κατάσταση σπίτι τους, δεν θέλουν περισσότερες ευθύνες. Προτιμούν να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα μεμονωμένα, κάνουν ότι μπορούν αθόρυβα. Οι θέσεις ευθύνης τρομάζουν».
- Για τα μέλη του Δ.Σ., ως γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες, η ίδρυση του Ευθύμειου, προέκυψε από την ανάγκη ύπαρξης ενός χώρου καθημερινής δημιουργικής απασχόλησης και ιατρικής περίθαλψης για τα παιδιά τους. Στο νομό Κορινθίας δεν υπήρχε κάποια δομή ιατρικής παρακολούθησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι οικογένειες έπρεπε να μετακινούνται στην Αθήνα, για να καλύψουν την ανάγκη αυτή. Με την πάροδο των ετών, η καθημερινότητα γινόταν ακόμα πιο περίπλοκη και απαιτητική και η μόνη λύση σε αυτό το πρόβλημα, ήταν η δημιουργία ενός φορέα παροχής υπηρεσιών στα άτομα με ειδικές ανάγκες, εντός του νομού Κορινθίας. Έτσι ξεκίνησε η ιδέα ίδρυσης του Ευθύμειου. Συγκεντρώθηκαν οικογένειες ατόμων με ειδικές ανάγκες και από την πρωτοβουλία αυτή, προέκυψε ο Σύλλογος, Γονέων, Κηδεμόνων, Φίλων Παιδιών και Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Η

πρόεδρος αναφέρει: *«Εγώ και άλλοι γονείς πηγαίναμε τα παιδιά μας στην Αθήνα για να κάνουν τις θεραπείες τους. Ένα χρόνο, δύο χρόνια, πόσο να αντέξουμε; Δεν ήταν εύκολο πράγμα. Και μην κρίνετε με τα σημερινά δεδομένα. Πριν 20 χρόνια ούτε ο δρόμος υπήρχε όπως είναι τώρα, δεν ήταν εύκολη υπόθεση να πηγαينوέρχεσαι στην Αθήνα 3-4 φορές την εβδομάδα. Και είναι πολλά αυτά που υπολογίζαμε, τα έξοδα, η κούραση, ποιος θα έρθει μαζί και πολλά άλλα.. Στις περισσότερες οικογένειες δούλευε μόνο ένας γονιός για να είναι ο άλλος με το παιδί. Δεν είναι εύκολα πράγματα αυτά».*

- Με την ίδρυση του Κέντρου, οι οικογένειες επεδίωκαν όχι μόνο την παροχή ιατρικής φροντίδας αλλά και τη δημιουργία ενός χώρου καθημερινής απασχόλησης για τα παιδιά τους. Με την ύπαρξη αυτού του χώρου, οι γονείς στόχευαν στην ενεργοποίηση των παιδιών τους, στην ενασχόλησή τους με ενδιαφέροντα αντικείμενα, στην έξοδό τους από το σπίτι, στη συναναστροφή με άλλα άτομα και εν τέλει στην κοινωνικοποίησή τους, σε ένα περιβάλλον αποδοχής.
- Η κύρια ανάγκη που καλύπτεται με τη φιλοξενία στο Ευθύμειο, είναι η δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, η εναλλαγή παραστάσεων, η έξοδος από τη ρουτίνα και τη μονοτονία του σπιτιού. Παράλληλα με τα παιδιά επωφελούνται και οι γονείς, αφού το διάστημα που τα παιδιά είναι στο Ευθύμειο, μπορούν να εργαστούν, να επιτελέσουν εργασίες που δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν με την παρουσία των παιδιών και γενικά να αξιοποιήσουν το χρόνο αυτό ανάλογα με τις ανάγκες τους. Επιπλέον, η καθημερινή συμμετοχή στα θεραπευτικά προγράμματα, συμβάλλει στη βελτίωση του προβλήματος κάθε παιδιού. Όπως μας αναφέρει μέλος του Δ.Σ. *«Αφού είδαμε ότι οι αντοχές μας ήσαν στο όριο και από την άλλη οι ανάγκες των παιδιών μας δεν θα περιορίζονταν, καταλάβαμε ότι κάτι έπρεπε να κάνουμε. Από το κράτος δεν είχαμε καμία βοήθεια, αυτό ήταν βέβαιο, έπρεπε κάτι να κάναμε εμείς. Έτσι το σκεφτήκαμε. Εδώ στην Κόρινθο ξέραμε περίπου ποιες οικογένειες αντιμετώπιζαν το ίδιο πρόβλημα. Έτσι ξεκινήσαμε, μεταξύ μας».*

- Σχετικά με τη στάση της τοπικής κοινωνίας και την ανταπόκριση στην προσπάθεια ίδρυσης του Κέντρου, όπως μας είπαν τα μέλη του Δ.Σ., στην αρχή υπήρχε μεγάλη επιφυλακτικότητα αλλά στην πορεία η κατάσταση άλλαξε και υπήρξαν γενναιόδωρες προσφορές. Στην επιφυλακτική στάση, το πρόβλημα δεν ήταν τόσο η οικονομική συνεισφορά όσο ο φόβος για το είδος της ανάγκης που υπήρχε. Άλλωστε, πριν περίπου 27 χρόνια που συστάθηκε ο Σύλλογος, δεν υπήρχε η ευαισθησία που υπάρχει τώρα προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τότε, αντιμετωπιζόνταν από την κοινωνία απαξιωτικά, αλλά και μέσα στις ίδιες τις οικογένειες επικρατούσε μια ιδιαίτερη κατάσταση, αφού όπως μας αναφέρει μέλος του Δ.Σ., *«πολλές οικογένειες ντρέπονταν που είχαν άτομο με ειδικές ανάγκες»*. Υπήρχε ένας δισταγμός προς την επικοινωνία αυτού του προβλήματος, που ενδεχομένως πήγαζε από την άρνηση της κοινωνίας, αλλά παράλληλα την τροφοδοτούσε. Είχε δημιουργηθεί δηλαδή μια αρνητικά αμφίδρομη σχέση, αφού η επιφυλακτική στάση και η μη αποδοχή από την κοινωνία, οδηγούσε τις οικογένειες στο να μην τολμούν να δείξουν το πρόβλημα που είχαν στο σπίτι τους και αυτός ο δισταγμός και ο φόβος της αντιμετώπισης που βασάνιζε τις οικογένειες, τροφοδοτούσε ένα αρνητικό κλίμα από την κοινωνία. Δημιουργείτο με αυτό τον τρόπο, ένας φαύλος κύκλος φόβου και ντροπής από την οικογένεια και μη αποδοχής από την κοινωνία.

Παρόλες όμως τις δυσκολίες, οι οικογένειες βρήκαν το θάρρος να βγουν στην τοπική κοινωνία και με υπομονή και επιμονή κατάφεραν πείσουν για την αναγκαιότητα της συνεισφοράς. *«Πηγαίνοντας»* όπως μας είπαν *«από σπίτι σε σπίτι»*, κατάφεραν να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα χρήματα για την υλοποίηση του Ευθύμειου Κέντρου. Το Σεπτέμβριο του 1994 έγινε η θεμελίωση του Ευθύμειου και το Σεπτέμβριο του 1996 τέθηκε σε λειτουργία. Όλα αυτά τα χρόνια, οι πολίτες της Κορινθίας και τοπικές βιομηχανίες στηρίζουν οικονομικά το Ευθύμειο Κέντρο, με την οικονομική συνεισφορά τους αλλά και με παροχές σε είδος, προϊόντων που είναι αναγκαία για το Κέντρο, αν και τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης, οι δωρεές έχουν μειωθεί. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης τα μέλη του Δ.Σ. μας

αναφέρουν ότι: *«Δεν ήταν εύκολο πράγμα να γίνει αυτό που έγινε. Και μεταξύ μας, εμείς οι οικογένειες που είχαμε παιδιά με αναπηρίες καταφέραμε και συνεννοηθήκαμε. Ο καθένας με τις απόψεις του, τελικά βγάλαμε άκρη. Το δύσκολο ήταν οι υπόλοιποι. Που έπρεπε να χτυπήσουμε ξένες πόρτες σαν ζητιάνοι, να εξηγήσουμε τι περνάμε, να πείσουμε ξένους ανθρώπους να δώσουν χρήματα για ένα θέμα που δεν τους άγγιζε. Γιατί κακά τα ψέματα, το ζήτημα της αναπηρίας σε αγγίζει μόνο όταν σε βρίσκει. Μέχρι τότε, κλείνεις και πόρτες και αυτιά. Και δεν ήταν μόνο αυτό. Ήταν ότι έπρεπε να ξεπεράσουμε και τη ντροπή. Γιατί έτσι αντιμετωπιζόνταν τα παιδιά με αναπηρία πριν 25-30 χρόνια. Μην βλέπετε τώρα, που υπάρχει άλλη προσέγγιση και όλοι θέλοντας να δείξουμε την ευαισθησία μας και την ανθρωπιά μας βοηθάμε τα άτομα με αναπηρία. Τότε το να έχεις παιδί ή αδελφό και αδελφή με αναπηρία ήταν ντροπή. Η κοινωνία δεν είχε εξοικειωθεί, υπήρχαν προκαταλήψεις, μέχρι και ότι ήταν κολλητικό πίστευαν κάποιοι. Τέλος πάντων, καταφέραμε και τα ξεπεράσαμε αυτά. Ο σκοπός μας ήταν ιερός και η πίστη μας σε αυτόν, δεν μας επέτρεπε να το βάλουμε κάτω».*

- Το θέμα στο οποίο αναφέρθηκαν με μεγάλο πόνο και παράπονο τα μέλη του Δ.Σ. και με την παράλληλη ιδιότητά τους ως γονείς, είναι όχι μόνο η απουσία του κράτους αλλά και η δυσκαμψία του, στα θέματα συνδιαλλαγής με το Κέντρο. Η πολιτεία ήταν απύσχα πριν 27 χρόνια με την ίδρυση του συλλόγου και εξακολουθεί να είναι απύσχα τόσα χρόνια μετά, αφού το κράτος στέκεται αδιάφορο απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Όπως αναφέρουν, *«Εμάς κανείς δεν μας βοήθησε από το κράτος. Ο Σύλλογος πήρε τη θέση του κράτους και παλεύει για τα αυτονόητα και το κράτος παραμένει ανάλγητο».* Και μιλώντας για αυτονόητα, εννοούν την κρατική μέριμνα για τη φροντίδα των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η οποία στο νομό Κορινθίας είναι ανύπαρκτη. Ως γονείς κυρίως, αναρωτιούνται για την εξέλιξη των παιδιών αυτών, αν δεν υπήρχε το Κέντρο, αφού η οικονομική και η σωματική εξάντληση από τα δρομολόγια στην Αθήνα, δεν ξέρουν πόσο θα τους επέτρεπαν να συνεχίσουν αυτό τον τρόπο ζωής. Αναφέρεται σχετικά: *«Κανείς δεν μας ρώτησε πως τα βγάζουμε πέρα. Πώς είναι να φροντίζεις καθημερινά ένα άτομο με ειδικές*

ανάγκες. Τα όρια που έχουμε ξεπεράσει, μόνο εμείς τα ξέρουμε. Και η πρόνοια από το κράτος πουθενά». Αυτό που τους βασανίζει κυρίως, είναι η κατάληξη των παιδιών από τη στιγμή που οι γονείς θα φύγουν από τη ζωή, αφού χρήζουν αποκλειστικής βοήθειας και προστασίας. Τονίζουν ότι «σε πολλές περιπτώσεις, δεν υπάρχουν εκτός από τους γονείς άλλα άτομα στην άμεση οικογένεια που θα μπορούσαν να φροντίσουν τα παιδιά». Ακόμα όμως και να υπάρχουν, οι γονείς αντιλαμβάνονται και αναγνωρίζουν το δύσκολο έργο που θα αναγκαστούν να αναλάβουν τα άτομα αυτά και γι' αυτό επιζητούν μια μακροχρόνια και σταθερή λύση για τη φροντίδα των παιδιών τους. Χαρακτηριστικά αναφέρουν: «Εμείς κοιμόμαστε και ξυπνάμε με αυτή την έννοια. Τι θα γίνουν τα παιδιά μας; Και να φύγουμε από τη ζωή, η ψυχή μας δεν θα ηρεμήσει».

Η πολιτεία όμως, όχι μόνο δεν βοηθά, αλλά δυσχεραίνει και την καθημερινότητα των εργαζόμενων στο Ευθύμειο, αφού στην περίπτωση της απόδοσης των τροφείων μέσω του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. (όπου τα ποσά προορίζονται για τους μισθούς του προσωπικού), υπάρχει καθυστέρηση, με αποτέλεσμα να μην έχουν καταβληθεί μισθοί στο προσωπικό το τελευταίο εξάμηνο. Μέλος του Δ.Σ. μας αναφέρει για τη θέση της πολιτείας: «Τι να πούμε τώρα για αυτό; Πολλά ή τίποτα. Έτσι έχει η κατάσταση. Πολλά αυτά που θα θέλαμε να γίνουν, τίποτα όμως δεν έγινε. Τα παιδιά με αναπηρία μπορούν να δώσουν πολλά. Δεν μπορούν να σταθούν μόνα τους στην καθημερινότητα, αλλά αν υπάρχει ένα περιβάλλον καθημερινής φροντίδας και αποθεραπείας μπορούν να εξελιχθούν. Εμείς θέλαμε το αυτονόητο, να μπορέσει το κράτος να βοηθήσει αυτά τα παιδιά. Να υπήρχε ένας χώρος και να γίνονται οι θεραπείες δωρεάν ή έστω με κάποια συνεισφορά. Όχι όμως και αυτό που γινόταν, που εργαζόμασταν για να πληρώνουμε τα μεταφορικά για την Αθήνα και το γιατρό. Ξέρετε, η αποθεραπεία των ατόμων με ειδικές ανάγκες δεν έχει ημερομηνία λήξης. Είναι διαρκής και άνισος ο αγώνας. Και το κράτος δεν υπάρχει πουθενά. Υπάρχει το Ευθύμειο και άλλα παρόμοια κέντρα και εκεί γίνεται η δουλειά. Το κράτος ήταν και παραμένει απών».

- Σε ερώτησή μου, αν λόγω των δυσκολιών έχει καταστεί αναγκαίο το κλείσιμο του Κέντρου, η απάντηση ήταν αρνητική. Η πρόεδρος μας απάντησε ότι «αν και οι συνθήκες αρκετές φορές έχουν οδηγήσει προς αυτή την κατεύθυνση, εν τούτοις κάτι προκύπτει την τελευταία στιγμή που ανατρέπει την κατάσταση».

3.6.2 Σχετικά με τους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα, για τη χρονιά 2016-2017, το Ευθύμειο Κέντρο απασχόλησε 45 άτομα. Από αυτές τις οικογένειες καταφέραμε να έχουμε συνεντεύξεις μόνο με τις 15. Για λόγους διευκόλυνσης των γονέων, η επικοινωνία μαζί τους ήταν τηλεφωνική και τα ερωτήματα πιο στοχευμένα.

Από την ανάλυση των απαντήσεων που είχαμε από τους γονείς, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Ο βασικός λόγος που οδήγησε τους γονείς να φέρουν τα παιδιά τους στο Ευθύμειο Κέντρο, είναι η ανάγκη απασχόλησή τους εκτός οικίας σε συνδυασμό με τη συνεχή θεραπευτική φροντίδα. Όπως μας ανέφεραν, «η καθημερινότητα ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες, είναι ιδιαίτερα δύσκολη, απαιτητική και χρήζει ιδιαίτερης αντιμετώπισης». Τα παιδιά αυτά, υφίστανται συνήθως αθροιστικά, νοητικά και κινητικά προβλήματα που περιπλέκουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση, τόσο για τους ίδιους τους πάσχοντες όσο και για τις οικογένειές τους. Οι γονείς αναφέρουν ότι «Στο Ευθύμειο, γίνονται και οι θεραπείες και τα προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης. Έτσι δεν χρειάζεται να μετακινούνται πολλές φορές τα παιδιά. Με μια μετακίνηση έχουμε διπλό όφελος. Ειδικά για τις θεραπείες, εγώ προσωπικά δεν θα μπορούσα να μεταφέρω καθημερινά το παιδί. Αλλά και έξω, (εννοεί εκτός Ευθύμειου) δεν υπάρχουν προγράμματα (εννοεί δημιουργικής απασχόλησης) για άτομα με ειδικές ανάγκες». Επιπλέον, από την πλευρά των οικογενειών, δεν υπάρχει επαγγελματική εμπειρία για αποτελεσματική ενασχόληση με τα παιδιά, ο ελεύθερος χρόνος είναι περιορισμένος και οι σωματικές και ψυχολογικές αντοχές με το πέρασμα του χρόνου μειώνονται. Αποτέλεσμα των παραπάνω συνθηκών, αποτελεί «η ανάγκη δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών εκτός οικίας», κάτι που προσφέρεται στο Ευθύμειο. Η απομάκρυνση από τη

μονότονη καθημερινότητα εντός οικίας, αποτελεί από μόνη της ισχυρό κίνητρο για την ενεργοποίηση θετικών συναισθημάτων στα παιδιά. Όπως μας ανέφεραν οι γονείς αλλά και οι συνοδοί των παιδιών στα λεωφορεία που τους παραλαμβάνουν, *«τα παιδιά εκδηλώνουν μεγάλη ικανοποίηση και χαρά κάθε πρωί, που όπως λένε πηγαίνουν στο σχολείο»*. Αν σκεφτούμε ότι για τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά, η μόνη διέξοδος και έξοδος, είναι η επίσκεψή τους στο Ευθύμειο, αντιλαμβανόμαστε εύκολα τη θετική επίδραση και τη λαχτάρα που θα έχουν. Οι γονείς, παραλληλίζοντας το καθημερινό πρόγραμμα ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες, με αυτό ενός ατόμου χωρίς ειδικές ανάγκες, καταφέρνουν άμεσα και εύστοχα να επισημάνουν *«την τεράστια συνεισφορά»*, όπως αναφέρουν *«του Ευθύμειου Κέντρου»*. Γι' αυτό υποστηρίζουν *«ότι με τη φιλοξενία στο Ευθύμειο, αποκτά νόημα η καθημερινότητα των παιδιών, αφού αλλάζουν περιβάλλον και με την ιατρική περίθαλψη και τα εργαστήρια που παρακολουθούν, αισθάνονται δημιουργικοί»*. Επίσης αναφέρεται ότι *«...γεμίζει ο χρόνος τους (εννοεί των παιδιών) και επιστρέφουν με όρεξη σπίτι. Το Ευθύμειο είναι για τα παιδιά διέξοδος»*. Αυτό βέβαια, είναι αποτέλεσμα του φιλόξενου περιβάλλοντος που αντιμετωπίζουν στο Κέντρο. Παράλληλα όμως με τα παιδιά, από την ύπαρξη του Κέντρου επωφελούνται και οι οικογένειές τους, αφού για κάποιες ώρες μέσα στην ημέρα, *«αποδεσμεύονται»* από τη φροντίδα των παιδιών.

- Σχετικά με τα οφέλη από τη φιλοξενία των παιδιών στο Ευθύμειο, αυτό που μας επεσήμαναν οι γονείς, είναι *«η βελτίωση του επιπέδου ζωής των παιδιών, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους, η επιθυμία τους για συναναστροφή και η διευκόλυνση της κοινωνικοποίησής τους»*. Τα παιδιά στο Κέντρο, εκτός των δημιουργικών ενασχολήσεων, διδάσκονται συμπεριφορές και πρακτικά θέματα, όπως πχ το να ετοιμάζουν το τραπέζι για το φαγητό, να τρώνε μόνα τους, να σερβίρουν, να καθαρίζουν το χώρο τους κλπ. Γίνεται δηλαδή συντονισμένη προσπάθεια, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό δεξιότητες χρήσιμες για την αυτονομία και την αυτοεξυπηρέτησή τους. Αυτή η εκμάθηση, αποφέρει πολλαπλά οφέλη στα παιδιά, αφού αποτελούν χρήσιμες γνώσεις για τη ζωή τους, που τους βοηθούν στην ένταξή τους στο

κοινωνικό σύνολο. Παράλληλα τα παιδιά αισθάνονται χρήσιμα, αφού δεν είναι μόνο λήπτες υπηρεσιών αλλά προσφέρουν και τα ίδια έργο. Όπως αναφέρεται, «στο Ευθύμειο τα παιδιά, εκτός από τις θεραπείες που γίνονται μεμονωμένα, κάνουν και διαδραστικές δραστηριότητες που τα βοηθούν να κοινωνικοποιηθούν».

- Σχετικά με τη λειτουργία του Ευθύμειου, όπως μας λένε, «αν εντός νομού δεν υπήρχε το Ευθύμειο ή αν σταματήσει να λειτουργεί, τα προβλήματα που θα προκύψουν για τα παιδιά, θα είναι τεράστια». Καταρχάς αυτό που θα συμβεί, «είναι ότι τα παιδιά, θα αναγκαστούν να παραμένουν εντός οικίας και τις πρωινές ώρες, χωρίς ουσιώδη απασχόληση». Αυτό θα επιφέρει αλλαγές και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, αφού θα πρέπει ένα άτομο να απασχολείται αποκλειστικά με τη φροντίδα τους. Επίσης, από την ξαφνική διακοπή των θεραπειών, των δραστηριοτήτων και της επικοινωνίας με τους φίλους τους και τους εκπαιδευτές θα ανατραπεί η καθημερινότητά τους. Όπως μας αναφέρει η ψυχολόγος του Κέντρου, «για τα άτομα αυτά, μια σταθερή καθημερινότητα τους δημιουργεί ένα περιβάλλον ασφάλειας το οποίο όσο περισσότερο διαρκεί, τόσο περισσότερο τα εμψυχώνει, τα ενδυναμώνει και τα κινητοποιεί και με τα ερεθίσματα που δέχονται από τα άλλα άτομα, τα παιδιά εξελίσσουν τις ικανότητές τους».
- Σύμφωνα με τους γονείς «το Ευθύμειο Κέντρο αποτελεί καταφύγιο για τα παιδιά». Σαφώς και υπάρχει αγάπη και φροντίδα από τις οικογένειες, αλλά η αλλαγή περιβάλλοντος και η φιλοξενία στο Κέντρο, ανανεώνει τα παιδιά και τους δίνει ενέργεια και κίνητρο δράσης. Αυτό αποδεικνύεται με τη ανυπομονησία που έχουν να πάνε στο Κέντρο, μετά τη μεσολάβηση πχ διακοπών.

3.6.3 Σχετικά με τους εργαζόμενους στο Ευθύμειο Κέντρο

Από τους εργαζόμενους που απασχολούνται στο Ευθύμειο, είχαμε συνεντεύξεις με το διευθυντή ο οποίος ασκεί το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού, με την ψυχολόγο και με την εικαστικό. Και οι τρεις τους, αλλά και όλοι οι υπόλοιποι εργαζόμενοι, ήσαν πολύ πρόθυμοι να βοηθήσουν στη διεξαγωγή της έρευνας.

- Από τις συζητήσεις που είχαμε, διαπιστώσαμε το ζήλο με τον οποίο ασκούσε ο καθένας το αντικείμενό του. Η συμπεριφορά τους προς τα παιδιά δεν διέφερε σε τίποτα από τη συμπεριφορά που θα είχαν προς ένα παιδί χωρίς ειδικές ανάγκες. Αυτό που επεσήμαναν και οι τρεις, *«είναι ότι δεν μπορούμε να έχουμε διαφορετική συμπεριφορά, αφού θεωρούμε τα παιδιά αυτά ισότιμα μέλη της κοινωνίας»*. Δεν απευθύνονται προς αυτά, με το φόβο ότι δεν θα γίνουν κατανοητοί, αλλά εκφράζονται έχοντας τη σιγουριά ότι θα γίνουν πλήρως αντιληπτοί. Η πεποίθηση αυτή, είναι που ενισχύει την αυτοεκτίμηση των παιδιών και τους δημιουργεί ένα περιβάλλον ασφάλειας, στο οποίο νιώθουν την πλήρη αποδοχή και έτσι αφήνονται να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους. Όπως αναφέρουν οι εκπαιδευτές, *«αν τα παιδιά καταλάβουν ότι τα αντιμετωπίζουμε διαφορετικά, τότε αλλάζει εντελώς η συμπεριφορά τους, απομονώνονται και εκμηδενίζεται όλη η πρόοδος που έχει σημειωθεί»*. Κάθε πρωί που παραλαμβάνουν τα παιδιά, βλέπουν πως *«η χαρά τους είναι απίστευτη όταν μπαίνουν στο λεωφορείο»* και αυτό αποτελεί από μόνο του κινητήριο δύναμη για τους εργαζόμενους. Επίσης αναφέρουν πως *«η αγάπη που εισπράττουμε από τα παιδιά και οι αγκαλιές που μας δίνουν, σβήνουν κάθε κούραση και αποτελεί για εμάς τη μεγαλύτερη ανταμοιβή»*.
- Για τους εργαζόμενους, αν και έχουν έμμισθη σχέση εργασίας, η σχέση τους με το Ευθύμειο δεν περιορίζεται στην καθαρά εργασιακή σχέση. Υπό την έννοια αυτή, όπως μας αναφέρει ο διευθυντής, η παρουσία τους κέντρο αυτοπροσδιορίζεται *«πρωτίστως ως λειτούργημα και προσφορά και κατά δεύτερον ως δουλειά»*. Οι βαθμίδες ιεραρχίας καταλύονται, αφού όλοι συμμετέχουν όπου και όπως μπορούν για να βοηθήσουν στην καθημερινή λειτουργία του Κέντρου και όπως λένε αισθάνονται μαζί με τα παιδιά σαν

οικογένεια. Η αντίληψη του οικογενειακού περιβάλλοντος, επιβεβαιώνεται από την παραμονή των εργαζομένων στη Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, κατά τη διάρκεια του Πάσχα του τρέχοντος έτους. Ο διευθυντής, η Πρόεδρος και όσοι εργαζόμενοι μπορούσαν, από τη Μεγάλη Παρασκευή έως και τη Δευτέρα του Πάσχα, έμειναν μαζί με τα παιδιά στη Στέγη και ακολούθησαν μαζί τους το εορταστικό πρόγραμμα των ημερών. Τη Μεγάλη Παρασκευή πήγαν στην περιφορά του Επιταφίου, το Μεγάλο Σάββατο στην Ανάσταση και την Κυριακή του Πάσχα έψησαν αρνί. Όπως μας είπε ο διευθυντής, *«για κάποια από τα παιδιά αυτή ήταν πρωτόγνωρη εμπειρία, αφού δεν είχαν ξαναζήσει αυτή τη διαδικασία. Και για εμένα (ο διευθυντής) ήταν όμως πρωτόγνωρη εμπειρία, αφού ένιωσα τόσο ιδιαίτερα. Αυτό που ένιωσα δεν το είχα ξαναζήσει. Το ότι βρισκόμουν τις μέρες αυτές δίπλα στα παιδιά που το είχαν τόσο ανάγκη, ήταν για μένα λυτρωτικό»*. Αυτή η αλληλεπίδραση είναι που ενδυναμώνει τις σχέσεις μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτών και καταρρίπτει οποιαδήποτε αντίληψη έχει εδραιωθεί για το περιβάλλον λειτουργίας των ιδρυμάτων.

- Εξάλλου, στα πλαίσια της κοινωνικής ένταξης των παιδιών, πραγματοποιούνται εκδρομές σε κοντινούς προορισμούς, επισκέψεις μέσα στην πόλη της Κορίνθου και σε ψυχαγωγικούς χώρους. Επίσης, διοργανώνονται εποχιακές εκδηλώσεις και θεατρικές παραστάσεις με συμμετέχοντες τα ίδια τα παιδιά του Κέντρου. Με το τρόπο αυτό, το Ευθύμιο Κέντρο *«ανοίγεται στην τοπική κοινωνία, εδραιώνοντας την άποψη ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι ισότιμα μέλη της κοινωνίας, με πρόσβαση σε όλα τα αγαθά που αυτή προσφέρει»*.
- Βασικό κίνητρο για τους εργαζόμενους, αποτελεί η δράση του Δ.Σ. και κυρίως της Προέδρου, που ενεργώντας εθελοντικά, βρίσκεται συνέχεια στο Κέντρο, έρχεται σε επαφή με φορείς και διεκπεραιώνει υποθέσεις. Οι εργαζόμενοι δηλώνουν ότι *«παρακινούμαστε από το ζήλο που βλέπουμε στους εθελοντές και δεν μπορούμε παρά να ακολουθήσουμε το παράδειγμά τους»*. Να

μην επαναπαύονται, να μην τους καταβάλλουν οι αντίξοες συνθήκες, να επιμένουν και να προσπαθούν αδιάκοπα.

Την προσπάθεια αυτή την εισπράττουν και τα παιδιά, που με την αγάπη τους και τις αγκαλιές τους, ανταποδίδουν την ευγνωμοσύνη τους.

- Για τους εργαζόμενους, εκτός από τα θεραπευτικά προγράμματα, *«βασική επιδίωξη αποτελεί η εμπέδωση από τα παιδιά, του αισθήματος αποδοχής και τόνωσης της αυτοπεποίθησης, μέσα από δράσεις δημιουργικής αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, ανάπτυξης φιλικών σχέσεων και κοινωνικοποίησης»*. Παράλληλα για να διατηρήσουν και να ενισχύσουν την εξέλιξη των παιδιών, πραγματοποιούν εσωτερικές Σχολές Γονέων, που απευθύνονται αποκλειστικά στους γονείς και το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκουν την ενημέρωση των γονέων για θέμα συμπεριφορών και έχουν στόχο να ενισχύσουν τους γονείς στο δύσκολο έργο της διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους, να τους βοηθήσουν να αναγνωρίσουν και να ελέγξουν τη συμπεριφορά τους απέναντι στο παιδί και τις γενικότερες δυσκολίες που προκύπτουν και να αναζητήσουν τους κατάλληλους τρόπους επίλυσης των προβλημάτων τους.

3.7 Προσωπική Εμπειρία

Η επαφή μου με το Ευθύμειο Κέντρο, προέκυψε λόγω της ανάγκης για την εύρεση ενός Μη Κυβερνητικού Οργανισμού, στο πλαίσιο μελέτης περίπτωσης για τη διπλωματική εργασία. Με την άφιξή μου στο Ευθύμειο, διαπίστωσα πως όσα αναφέρονταν στη διαδικτυακή σελίδα ήσαν απόλυτα συμβατά με την πραγματικότητα. Οι εγκαταστάσεις είναι υπερσύγχρονες και για τα 21 χρόνια λειτουργίας του Κέντρου είναι συντηρημένες στο μέγιστο βαθμό. Οι χώροι χρήσης των παιδιών είναι ευρύχωροι και τα εργαστήρια είναι πλήρως εξοπλισμένα με τον απαραίτητο εξοπλισμό. Το προσωπικό ήταν φιλόξενο και απόλυτα συνεργάσιμο παρόλο που η εποχή των επισκέψεών μου συνέπιπτε χρονικά τη με λήξη της χρονιάς, γεγονός που πίεζε χρονικά το προσωπικό να αφιερώσει χρόνο στην έρευνα. Το κυριότερο όμως που διαπίστωσα, ήταν το χαμόγελο, το κέφι και η διάθεση των

παιδιών που με τον τρόπο τους, έδειχναν ότι ήσαν χαρούμενα που βρίσκονταν εκεί. Αρχικά με υποδέχονταν με περιέργεια, αφού δεν με γνώριζαν και μόλις γίνονταν οι απαραίτητες συστάσεις, ξεχνούσαν ότι μόλις εκείνη τη στιγμή γνωριστήκαμε και μου έδειχναν με λαχτάρα το χώρο τους, τι έχουν φτιάξει στα εργαστήρια ή τι έφτιαχναν εκείνη την ώρα.

Για να έχω πιο ολοκληρωμένη άποψη, κάποιες ημέρες επισκέφθηκα το κέντρο από το πρωί και παρακολούθησα ολόκληρο το πρόγραμμα των παιδιών.

Αυτό που διαπίστωσα, ήταν η επιθυμία των παιδιών να βρίσκονται στο χώρο, η ικανοποίηση που λάμβαναν από την καθημερινή αυτή επαφή, γεγονός όμως που τροφοδοτείται από τη συμπεριφορά και την διάθεση του προσωπικού, απέναντι στα παιδιά. Υπάρχει μια ισότιμη αντιμετώπιση και μια φυσιολογική συμπεριφορά, γεγονός που ενισχύει την αυτοπεποίθηση των παιδιών και τα ενδυναμώνει.

Η μεγαλύτερη όμως έκπληξη για εμένα, ήταν η εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε για τη λήξη της σχολικής χρονιάς. Τα παιδιά παρουσίασαν μια εκδήλωση με τραγούδι, χορό και θέατρο, που ήταν άκρως συγκινητική και για τα δεδομένα των συμμετεχόντων, θα έλεγα, εντυπωσιακή. Παρά τα νοητικά και κινητικά προβλήματα, τα παιδιά κατάφεραν να τραγουδήσουν, να χορέψουν και να παρουσιάσουν μια αξιόλογη θεατρική παράσταση. Εκτός όμως από το αποτέλεσμα της παράστασης, με εντυπωσίασε επίσης και η γενικότερη συμπεριφορά των παιδιών, η τάξη και η ηρεμία που επικρατούσε κατά την αναμονή και η ήρεμη επικοινωνία και συνεργασία με τους εκπαιδευτές.

3.8 Ευθύμειο Κέντρο: αναγκαιότητα ή μη;

Από τις συζητήσεις με τα μέλη του Δ.Σ., τους γονείς και τους εργαζόμενους στο Ευθύμειο, διαπιστώνουμε τα ακόλουθα:

- Αυτό που είναι αξιόπαινο στην περίπτωση του Ευθύμειου Κέντρου, είναι το γεγονός, ότι η τοπική κοινωνία αυτοοργανώθηκε και με συλλογική πρωτοβουλία, στη βάση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας, κατάφερε να δημιουργήσει και να συντηρεί, μια τέτοια δομή. Αυτό ακριβώς το γεγονός, αποδεικνύει τη δράση του Ευθύμειου Κέντρου στο πλαίσιο της Κοινωνίας Πολιτών.
- Το Ευθύμειο Κέντρο παρέχει υπηρεσίες αποθεραπείας, αποκατάστασης και δημιουργικής απασχόλησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες, που θα τους βοηθήσουν να αναπτύξουν και να διατηρήσουν όποιες ικανότητες έχουν αποκτήσει.
- Αποτελεί το μοναδικό χώρο υπό αυτή τη μορφή στην Κορινθία, όπου το άτομο με ειδικές ανάγκες, παράλληλα με τη θεραπευτική αγωγή, μπορεί να αξιοποιήσει δημιουργικά το χρόνο του, να επικοινωνήσει με άλλα άτομα, να συμμετάσχει με αυτά σε κοινωνικές δραστηριότητες και να ανελιχθεί προσωπικά. Κεντρικός σκοπός του κέντρου, είναι η ενίσχυση της ποιότητας ζωής των ατόμων που εξυπηρετεί, η διερεύνηση, η εξέλιξη και η ενδυνάμωση ιδιαίτερων ικανοτήτων, μέσω δημιουργικών, παραγωγικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, η καθημερινή έλευση των παιδιών στο Κέντρο, η συναναστροφή με τα υπόλοιπα άτομα, τους εκπαιδευτές και τους επισκέπτες του Κέντρου και η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες, τονώνει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση τους, γεγονός που τους δημιουργεί μια αίσθηση ικανοποίησης και ψυχικής ανάτασης.
- Η πολιτεία, στο ζήτημα των παροχών προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες, έχει επικεντρωθεί κυρίως σε θέματα παροχής επιδομάτων και οικονομικών

ελαφρύνσεων. Οι κρατικές δομές φροντίδας για τα άτομα αυτά, είναι πολύ περιορισμένες αριθμητικά, γεγονός που επιβαρύνει την ήδη δύσκολη κατάσταση για τα άτομα και τις οικογένειές τους. Αυτή η κατάσταση, κινητοποιεί την Κοινωνία Πολιτών που με τις εθελοντικές δράσεις της, αναπληρώσει το κρατικό έλλειμμα. Το Ευθύμειο Κέντρο αποτελεί τέτοια ακριβώς περίπτωση.

Όπως αναφέρεται από τον Παπαχριστόπουλο Ν. *«Το ελληνικό κράτος χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα από την εφαρμογή προνοιακής κοινωνικής πολιτικής, γεγονός που σημαίνει ότι εξακολουθεί να στηρίζει επικουρικά και αποσπασματικά τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Αυτό σημαίνει ότι επικεντρώνεται στη χορήγηση επιδομάτων (κάποιες φορές και αυτό παρουσιάζεται ελλιπές) και στην υποτυπώδη κάλυψη των βασικών αναγκών εντός των κλειστών κέντρων και τη στοιχειώδη παροχή των ιατρονοσηλευτικών υπηρεσιών περίθαλψης. Οι δομές επανένταξης και αποκατάστασης δεν επαρκούν, ενώ και οι βοηθητικές δομές είναι ελάχιστες και εντοπίζονται κατά το πλείστον εντός ή στα περίξ των μεγάλων αστικών κέντρων. Συνεπώς, όπως είναι αναμενόμενο και προφανές, το παραδοσιακό ελληνικό κράτος απευθύνεται και επαφίεται για ακόμη μια φορά στη μεγαλειώδη συνδρομή της οικογενείας και του ευρύτερου συγγενικού και φιλικού περιβάλλοντος. Το στενό περιβάλλον ενός ατόμου με αναπηρία στην Ελλάδα καλείται, τις περισσότερες φορές, να καλύψει το κενό που αφήνει το κράτος, με αποτέλεσμα την εξουθένωσή του και τη σταδιακή απαξίωση από μέρους του συστήματος μέσα στο οποίο ζει».*³³

Το παραπάνω απόσπασμα, παρουσιάζει πολύ συνοπτικά την κατάσταση που υπάρχει στο Ευθύμειο. Για ένα κοινωνικό ζήτημα, όπως οι παροχές υγείας στα άτομα με ειδικές ανάγκες, το οικογενειακό περιβάλλον είναι αυτό που ενεργοποιείται και αναλαμβάνει δράση, προκειμένου να δοθούν οι στοιχειώδεις παροχές. Οι περιορισμένες κρατικές δομές για τα άτομα με

³³ Παπαχριστόπουλος Ν,(2013), *Υγεία, Πρόνοια και Αναπηρία*, Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α), Αθήνα, σελ. 23

ειδικές ανάγκες, αναγκάζουν τις οικογένειες και το άμεσο οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον, να αντικαταστήσουν το κράτος.

Όπως επισημαίνει ο ίδιος «Στην πρόνοια και την κοινωνική φροντίδα, οι ελλείψεις στις κρατικές δομές πρόνοιας, κυρίως υποστηρικτικών υπηρεσιών προς την οικογένεια των ατόμων με αναπηρία, οδηγούν σε έναν διπλό αποκλεισμό, του ατόμου και της οικογένειάς του. Η οικογένεια ή το υποστηρικτικό περιβάλλον καλείται να καλύψει το κενό της κρατικής κοινωνικής πολιτικής με ελάχιστη ή χωρίς καμία συνεπικουρία από αυτό, με αποτέλεσμα είτε τον ομαδικό αποκλεισμό των εμπλεκομένων λόγω εξουθένωσης και αδυναμίας από ένα σημείο και μετά να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις είτε στην αναγκαστική επιλογή του εγκλεισμού του ατόμου με αναπηρία σε κάποιο ίδρυμα κλειστής περίθαλψης».³⁴

- Σχεδόν σε απόλυτο βαθμό, οι γονείς τονίζουν τη συμβολή του Ευθύμειου, τόσο για τις θεραπευτικές παροχές, όσο και για το ότι βοηθά τα παιδιά τους, να κοινωνικοποιηθούν και περιορίζεται με αυτό τον τρόπο ο κοινωνικός στιγματισμός.
- Αυτό που επιτυγχάνεται σε μικρότερο βαθμό και ανάλογα με το μέγεθος του προβλήματος, είναι η πλήρης αποθεραπεία των παιδιών. Εν τούτοις η καθημερινή εξάσκηση, βοηθά στη διατήρηση και εξέλιξη της θεραπείας και τουλάχιστον δεν υπάρχει επιδείνωση.

³⁴ Παπαχριστόπουλος Ν,(2013), *Υγεία, Πρόνοια και Αναπηρία*, Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α), Αθήνα, σελ. 28

Επίλογος

Βασικοί άξονες της παρούσας εργασίας, ήταν η θεωρητική προσέγγιση των όρων της Κοινωνικής Οικονομίας, της Κοινωνίας Πολιτών και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων καθώς και η μεταξύ τους συσχέτιση. Τα πεδία αυτά έχουν μεγάλο εύρος και ιδιαίτερα στη διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχει πληθώρα σχετικών συγγραμμάτων. Εμείς, προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε συνοπτικά αλλά με σαφήνεια, μερικές από τις επικρατέστερες απόψεις ώστε να γίνουν όσο το δυνατό πιο κατανοητοί αυτοί οι ορισμοί.

Όπως είδαμε, η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί το πεδίο παροχής υπηρεσιών και ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων, που αναπτύσσεται μεταξύ του Δημόσιου τομέα (πρώτος τομέας) και της Αγοράς (δεύτερος τομέας) και γι' αυτό αποκαλείται και «Τρίτος Τομέας» της οικονομίας. Βασικό χαρακτηριστικό των οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας, είναι ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας τους και ο προσανατολισμός προς την ικανοποίηση αναγκών ευάλωτων πληθυσμών, με κριτήρια αλληλεγγύης, προσφοράς και εμπιστοσύνης. Η ανάδυση του φαινομένου, προέκυψε από το κενό που είχαν δημιουργήσει οι άλλοι δύο τομείς στην παροχή και ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών. Συνδυετικός κρίκος για τους δύο αυτούς όρους, αποτελεί η Κοινωνία Πολιτών.

Ως Κοινωνία Πολιτών, νοείται η οργανωμένη δράση των πολιτών που αναπτύσσεται ανεξάρτητα από το κράτος, για την εξυπηρέτηση θεμάτων γενικού ή ειδικού ενδιαφέροντος. Φορείς έκφρασης της Κοινωνίας Πολιτών, αποτελούν μεταξύ άλλων οργανώσεις και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Ως ΜΚΟ, θεωρούνται οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που έχουν δημιουργηθεί από ενώσεις πολιτών, δεν θα πρέπει να έχουν πολιτικά κίνητρα, ούτε να εξυπηρετούν κυβερνητικές και εν γένει κρατικές επιδιώξεις. Οι ΜΚΟ, συγκροτούνται συνήθως για να εξυπηρετήσουν κοινωνικούς σκοπούς σε ευαίσθητα πεδία, όπως είναι η απεξάρτηση από τα ναρκωτικά, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η φροντίδα των προσφύγων, η προστασία του περιβάλλοντος κλπ.

Εκτός από τις θεωρητικές προσεγγίσεις στα παραπάνω πεδία, για να είναι πιο ολοκληρωμένη η προσέγγισή μας, έγινε έρευνα πεδίου σε μια Μη Κυβερνητική

Οργάνωση που ασχολείται με την αποθεραπεία και αποκατάσταση ατόμων με ειδικές ανάγκες στο νομό Κορινθίας. Ο εν λόγω φορέας, συστάθηκε από γονείς των ατόμων με ειδικές ανάγκες, προκειμένου να καλύψει θέματα θεραπείας και δημιουργικής απασχόλησης των ατόμων αυτών. Η ανυπαρξία αντίστοιχου κρατικού φορέα στο νομό Κορινθίας, έκανε επιτακτική την ανάγκη στο άμεσα οικογενειακό περιβάλλον, για τη σύσταση ενός φορέα μη κυβερνητικού, μη κερδοσκοπικού και ειδικώς φιλανθρωπικού, για να καλύψει τις ανάγκες των ατόμων αυτών.

Το Ευθύμειο Κέντρο ως ΜΚΟ, αποτελεί φορέα της Κοινωνικής Οικονομίας, αφού είναι αποτέλεσμα συλλογικής δράσης της κοινωνίας, εξυπηρετεί κοινωνικούς σκοπούς ευαίσθητης ομάδας του πληθυσμού και δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Λειτουργώντας στα πλαίσια της Κοινωνικής Οικονομίας, με τα εργαστήρια επαγγελματικής αποκατάστασης που προσφέρει, συμβάλλει στην εργασιακή αποκατάσταση της ευπαθούς αυτής ομάδας, αφού ενισχύει την εργασιακή εμπειρία των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Σύμφωνα με τον Γεώργιο Κ. *«η κοινωνική οικονομία αποτελεί το μέσο για τη διαμόρφωση ενός χώρου όπου οι έννοιες της αλληλεγγύης, της δημοκρατίας, του γενικού καλού, του εθελοντισμού, του τοπικού, κυριαρχούν έναντι των συμφερόντων της παγκοσμιοποίησης και του κεφαλαίου»*.³⁵

Ως εκ τούτου, αυτό που κυρίως επιτυγχάνουν οι παραπάνω οντότητες, είναι ότι σε πνευματικό επίπεδο, διαπλάθουν μια ανθρωπιστική συνείδηση, αυξάνουν την ευαισθησία των πολιτών και προτάσσουν αρετές, όπως η ανιδιοτέλεια, η αλληλεγγύη, η συνεργασία. Σε πρακτικό επίπεδο, αξιοποιούνται πρωτοβουλίες που συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή και διατηρούν ζωντανή την ελπίδα και την αισιοδοξία.

Για να διατηρηθεί ζωντανή η ελπίδα και η αισιοδοξία, θα πρέπει η αγάπη και η προσφορά προς τον συνάνθρωπο, να αποτελέσουν οδηγό για να ξεφύγουμε από το θολό πεδίο των ημερών...

³⁵ Γεώργιος Κ. (2013), *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα*, στο Γεώργιος Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, σελ.37

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεώργιας Κ., (2013), *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα*, στο Γεώργιας Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
2. Ζάννης Π., (2006), *ΜΚΟ: Οργανωσιακή Συμπεριφορά, Κοινωνικός Σχεδιασμός και Κοινωνική Παρέμβαση*, Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου για τη 'Διαχείριση Έργων σε ΜΚΟ', Λάρισα 30/06-01/07/2006.
3. Ζάννης Π., (Ιαν. 2015), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Πολιτική. Ο προσδιορισμός στις σχέσεις. Τα διλήμματα στις εφαρμογές*. Εκδόσεις Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, τ.3.
4. Ιωσηφίδης Θ., (2003), *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
5. Κασσαβέτης Δ., (2013), *Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα*, στο Γεώργιας Κ., (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
6. *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, (2013), Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τεύχος 4.
7. Κυριακίδου Ο., Σαλαβού Ε., (2014), *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα* Εκδόσεις Rossili, Αθήνα.
8. Νικολόπουλος Τ., Καπογιάννης Δ., (2014), *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Γ' έκδοση, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα.
9. Ντάσιος Ν., (2013), *Η συμβολή του τρίτου τομέα στην τοπική ανάπτυξη*, στο Γεώργιας Κ., (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
10. Ντούλια Θ., (2015), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Μια δυναμική προοπτική ενάντια στην οικονομική κρίση*. Εκδόσεις Οσελότος, Αθήνα.

11. Παπαχριστόπουλος Ν.,(2013), *Υγεία, Πρόνοια και Αναπηρία*, Εκδόσεις Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α), Αθήνα.
12. Σημίτη Μ., (2002), *Κεντρικές και περιφερειακές ΜΚΟ: Η συγκρότηση ενός κοινωνικού δικτύου στη διεθνή κοινότητα*, στο Σκλιάς Π και Χουλιάρας Α. (επιμ.), *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
13. Στραβοσκούφης Θ.,(2006), *Κοινωνική Ανάπτυξη, Κοινωνία πολιτών και ΜΚΟ. Ένας διαδραστικός θεσμός*, Εκδόσεις Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ.120, σελ.93-133.
14. Σωτηρόπουλος Δ., (2017), *Η ελληνική κοινωνία πολιτών και η οικονομική κρίση*, Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα.
15. Σωτηροπούλου Ε.,(2013), *Η περίπτωση των εναλλακτικών οικονομικών δομών στην Ελλάδα: θεωρητικά ερωτήματα που η πραγματικότητα θέτει στην επιστήμη*, στο Γεώργιας Κ. (επιμ.) *Κοινωνική Οικονομία, θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
16. Φεφές Μ., *Νομική μορφή των ΜΚΟ στην Ελλάδα*, Πρακτικά 1^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου για τη "Διαχείριση Έργων σε ΜΚΟ", Λάρισα 30/06-01/07/2006.
17. Φραγκονικολόπουλος, Χ. (2007), *Ο παγκόσμιος ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων: δυναμική και αδυναμίες στην παγκόσμια διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης Αθήνα.

Διαδικτυακοί Τόποι

- Γιαννής Ν., (2002), Τι είναι Κοινωνία Πολιτών, Έκδοση της «Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία», Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.kinisoliton.gr> [πρόσβαση 15/07/2017]
- Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση,
<http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles>,
[πρόσβαση 25/07/2017]

- Ελληνική Ιστοσελίδα του ΟΗΕ.
https://unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=45:ngos-and-un-greek&catid=12:about-un, [πρόσβαση 25/07/2017]
- Ευθύμειο Κέντρο www.efthimeio.gr
- Μουζέλης Ν.,(14/12/1997), *Τι είναι η κοινωνία των πολιτών – Πολυσημικότητα και πολλαπλότητα*, Διαθέσιμο στη διεύθυνση, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=94080> [πρόσβαση 17/07/2017]
- Στασινοπούλου Ο., (2006), *Σημειώσεις για το μάθημα «Κοινωνική Πολιτική, βασικές έννοιες, φορείς και πρότυπα»*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid:107> [πρόσβαση 17/07/2017]
- Νικολάου Ι., *Κοινωνική Οικονομία-Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/1.2.pdf> [πρόσβαση 27/04/2017]
- Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία, Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_el.pdf [πρόσβαση 30/06/2017]
- Commission Discussion Paper, “*The Commission and Non-Governmental Organisations: Building a stronger partnership*”. Διαθέσιμο στη διεύθυνση, https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/working-paper-commission-ngo-partnership-com200011-20000118_en.pdf [πρόσβαση 20/07/2017]
- Handbook on good practices for laws relating to NGOs, (Discussion Draft) /Prepared for the World Bank by The International Center for Not-for-Profit law, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://documents.worldbank.org/curated/en/201351468332690971/pdf/639500WP0WB0Ha00Box0361533B0PUBLIC0.pdf>, [πρόσβαση 20/07/2017]

Νόμοι

1. Νόμος 4019/30-09-2011, (ΦΕΚ Α' 216/30-09-2011), Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις.
2. Νόμος 4430/31-10-2016, (ΦΕΚ Α' 205/31-10-2016), Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.